

ፔንታኮስት

ክፍል 1

የፔንታኮስት መግቢያ

Manuscript

thirdmill

Biblical Education. For the World. For Free.

መብቱ በህግ የተጠበቀ ነው። ከአሳታሚው የጽሑፍ ፈቃድ ውጭ ማጠቀሻነት፣ ለግምገማ ፣ ለአስተያየት ወይም ለትምህርት ዓላማዎች በአጭሩ መጠቀም ካልሆነ በስተቀር የዚህ ጽሑፍ ክፍል በማንኛውም መልኩ ወይም በማንኛውም መንገድ ለትርፍ ሊበዛ አይችልም። የአሳታሚው አድራሻ Third Millennium Ministries, Inc., 316 Live Oaks Blvd., Casselberry, Florida 32707.

በሌላ መንገድ ካልተጠቆመ በስተቀር፣ ሁሉም የቅዱሳን መጻሕፍት ጥቅሶች በ1954 ዓ.ም ከታተሙ መጽሐፍ ቅዱስ የተወሰዱ ናቸው።

ሴርቲፊኬት

እ.ኤ.አ. በ 1997 የተቋቋመው ፣ ሴርቲፊኬት ለትርፍ ያልተቋቋመ የወንጌላዊ ክርስቲያናዊ አገልግሎት ሲሆን

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ትምህርት፣ ለዓለም፣ በነጻ ይሰጣል።

ግባችን በዓለም ዙሪያ በመቶ ሺዎች ለሚቆጠሩ ፓስተሮች እና ለአገልግሎት በቂ ሥልጠና ለሌላቸው የክርስቲያን መሪዎች ነፃ የክርስትና ትምህርት መስጠት ነው። በእንግሊዝኛ ፣ በአረብኛ ፣ በማንዳሪን ፣ በቡርምኛ እና በስፓኒሽ ተወዳዳሪ የሌለውን የመልቲሚዲያ ሴሚናሪ ሥርዓተ ትምህርት በማዘጋጀት እና በዓለም አቀፍ ደረጃ በማሰራጨት ይህንን ግብ እያሟላን እንገኛለን። በአጋር መሥሪያ ቤቶቻችን አማካኝነት ሥርዓተ ትምህርታችን ከአሥር በላይ በሚሆኑ ሌሎች ቋንቋዎችም እየተተረጎመ ነው። ሥርዓተ ትምህርቱ በጥሩ ግራፊክ የተሠሩ ቪዲዮዎችን፣ የታተሙ ትምህርቶችን እና የበይነመረብ ግብዓቶችን ያካትታል። በትምህርት ቤቶች ፣ በቡድኖች እና በግለሰቦች ፣ በበይነመረብም ሆነ በትምህርት ማህበረሰቦች ውስጥ ጥቅም ላይ እንዲውል የተቀየሰ ነው።

በሌሎች ዓመታት፣ እጅግ በጣም ጥሩ ይዘትን እና ጥራትን የተሸለሙ የመልቲሚዲያ ትምህርቶችን ለማምረት ከፍተኛ ወጪ ቆጣቢ ዘዴን አዘጋጅተናል። ጸሐፊዎቻችን እና አርታኪዎቻችን በስነ-መለኮት የሰለጠኑ አስተማሪዎች ፣ ተርጓሚዎቻችን የሥነ-መለኮታዊ አስተውሎት ያላቸውና የሚተረጎሙበት ቋንቋዎች የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የሆናቸው ናቸው ፣ እንሁም ትምህርቶቻችን ከዓለም ዙሪያ የመጡ በመቶዎች የሚቆጠሩ የተከበሩ የሴሚናሪ ፕሮፌሰሮች እና ፓስተሮች አሳቦችን ይዘዋል። በተጨማሪም ፣ የእኛ ግራፊክ ዲዛይነሮች ፣ ሥዕላዊ መግለጫዎች እና አዘጋጆች ዘመናዊ መሣሪያዎችን እና ቴክኒኮችን በመጠቀም ከፍተኛውን የዝግጅት ደረጃዎችን የሚያሟሉ ናቸው።

የስርጭት ግቦችንን ለማሳካት ፣ ሴርቲፊኬት ከቤተክርስቲያናት ፣ ከሴሚናሪዎች ፣ ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ቤቶች ፣ ከሚሲዮናውያን ፣ ከክርስቲያን ማሰራጨዎች እና ከሳተላይት ቴሌቪዥን አቅራቢዎች እና ከሌሎች ድርጅቶች ጋር ስትራቴጂካዊ አጋርነት ፈጥሯል። እነዚህ ግንኙነቶች ቀደም ሲል ስፍር ቁጥር የሌላቸው የቪዲዮ ትምህርቶችን ለአገሬው ተወላጅ መሪዎች ፣ ለፓስተሮች እና ለሴሚናሪ ተማሪዎች ማሰራጨት አስችሏል። የድረ-ገጻችንን እንዲሁ እንደ ስርጭት መንገዶች ሆነው ያገለግላሉ እንዲሁም የመማሪያ ማህበረሰብ እንዴት እንደሚጀምሩ ግብዓቶችንና ትምህርቶቻችንን ለማግኘት ተጨማሪ አገልግሎት ይሰጣሉ።

ሴርቲፊኬት በ IRS እንደ 501 (ሐ) (3) ኮርፖሬሽን እውቅና ተሰጥቶታል። እኛ ገቢ የምናገኘው ከአብያተ-ክርስቲያናት ፣ ፋውንዴሽንስ ፣ ንግድ ተቋማት እና ግለሰቦች በሚሰጡት አርዳታ ነው። ሰዎች ለእኛ ሲለግሱ ከሚከፍሉት ግብር ይቀነሰላቸዋል። ስለአገልግሎታችን ተጨማሪ መረጃ ፣ እና እርስዎ እንዴት መሳተፍ እንደሚችሉ ለማወቅ ፣ እባክዎ www.thirdmill.org ን ይጎብኙ።

ማውጫ

መግቢያ	1
ዘመናዊ ተቺ አቀራረቦች	1
ቅድመ-ግምቶች	2
የተፈጥሮ ጽንሰ-አሳብ	2
ታሪካዊ ዕድገት	3
የፔንታቴክ ደራሲ	4
መለኮታዊ ስሞች	5
የተባዙ ዘገባዎች	5
ወጥነት ማጣት	6
የትርጓሜ ስልቶች	7
የምንጭት ትችት	7
የቅርጽ ትችት	8
ወግ ተኮር ትችት	8
ወቅታዊ ትችት	9
ዘመናዊ የወንጌላውያን አቀራረቦች	10
ቅድመ-ግምቶች	10
ከተፈጥሮ በላይ የሆነ	10
ታሪካዊ ዕድገት	11
ደራሲነት	11
መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃዎች	12
መሠረታዊ የሙሴ ደራሲነት	13
የትርጓሜ ስልቶች	18
የጭብጥ ትርጓሜ	18
ታሪካዊ ትርጓሜ	18
ጽሑፋዊ ትርጓሜ	19
ማጠቃለያ	21
አስተዋጽኦ ያደረጉ ጸሐፊዎች	22
የቃላት ፍቺ	23

ፔንታክስት

ትምህርት አንድ

የፔንታክስት መግቢያ

መግቢያ

መጽሐፍ ቅዱስ ባይኖረን ኖሮ የክርስትና እምነት ምን ያህል የተለየ እንደሚሆን አስበህ ታውቃለህ? መሪዎች ከትውልድ ወደ ትውልድ መመሪያዎችን ያስተላልፋሉ፣ ነገር ግን ሃሳባቸውን ለመገምገም ምንም አይነት መንገድ አይኖርም፣ በተለያዩ አስተያየቶች መካከል የምንፈራርድበት መስፈርት የለም።

በሙሴ ዘመን በእስራኤል ለነበሩት ብዙ ሰዎች እንዲህ ያለ ሁኔታ ነበር። ቅድመ አያቶቻቸው የጥንት ታሪክን እና የአባቶቻቸውን ታሪክ አስተላልፈው ነበር። እግዚአብሔር እስራኤላውያንን ከግብፅ እንዴት እንዳዳናቸው፣ ሕጉን እንደ ሰጣቸው እና ወደ ተስፋይቱ ምድር እንደመራቸው የሚናገረውን ታሪክ ተረኩ። ነገር ግን እግዚአብሔር ከእስራኤል ጋር አሁን ባለበት ሁኔታ እና ወደፊት ምን እንደሚያደርግ ማመን የነበረባቸው ነገር ምንድነው? በእነዚህ ጉዳዮች ላይ በተለያዩ አመለካከቶች መካከል እንዴት ሊፈራረዱ ይችላሉ? እግዚአብሔር እነዚህን የመሰሉ ጥያቄዎችን የመለሰላቸው የመጀመሪያዎቹን አምስት የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት የእምነታቸው መለኪያ አድርጎ አሁን ፔንታክስት ብለን የምንጠራቸውን መጻሕፍት ሰጣቸው።

ይህ በፔንታክስት ተከታታይ ትምህርታችን ውስጥ የመጀመሪያው ትምህርት ነው። እና “የፔንታክስት መግቢያ” የሚል ርዕስ ሰጥተነዋል። በዚህ ትምህርት ከዘፍጥረት እስከ ዘዳግም የተጻፉት የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት ለእስራኤል የእምነት መመዘኛ እንዴት እንዳገለገሉ እናስተውቃለን።

የፔንታክስት መግቢያችን በሁለት ዋና ዋና ክፍሎች ይከፈላል። በመጀመሪያ፣ ለዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ዘመናዊ ወሳኝ አቀራረቦችን እንገልጻለን። እነዚህ አካሄዶች የቅዱሳን መጻሕፍትን ሙሉ ስልጣን የሚከዱ የአስተርጓሚዎችን አመለካከት ይወክላሉ። ሁለተኛ፣ የዘመኑን የወንጌላውያን አመለካከቶች፣ የመጽሐፍ ቅዱስን ሙሉ ሥልጣን በመንፈስ አነሳሽነት እንደተጻፈው የእግዚአብሔር ቃል የሚያረጋግጡ የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራንን አመለካከት እንመረምራለን። በመጀመሪያ የፔንታክስት ዘመናዊ ተቺ አቀራረቦችን እንመልከት።

ዘመናዊ ተቺ አቀራረቦች

ምንም እንኳን ትምህርቶቻችን ወደ ሌላ አቅጣጫ የሚሄዱ ቢሆንም፣ ብዙዎቹ፣ ባይሆኑም፣ የዘመናችን የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት መለኮታዊ መነሳሳትን እና የፔንታክስት ሥልጣንን እንደካዱ ልንገነዘብ ይገባል። እንዲሁም የእስራኤል ታላቁ ሕግ ሰጪ ከሙሴ ዘመን የመጣ ነው የሚለውን ባህላዊ የአይሁድ እና የክርስቲያን አመለካከት ክደዋል። በጣም ብዙ ተንታኞች፣ አስተማሪዎች፣ ፓስተሮች እና ምእመናን እንኳን እነዚህን አመለካከቶች ደግፈዋል። የቅዱሳን መጻሕፍት ተማሪዎች ከእነርሱ መራቅ ፈጽሞ የማይቻል እንደሆነ ነገር ቆጥረዋል። እናም በዚህ ምክንያት፣ ተቺ ምሁራን ይህን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል እንዴት እንደያዙት የተወሰነ ግንዛቤ እንዲኖረን አስፈላጊ ነው።

ባለፉት 150 እና 200 ዓመታት ውስጥ ተቺ ምሁራን ስለ ፔንታክስት ጥናት ትልቅ ትኩረት ሰጥተዋል። ምንም እንኳን እኛ ወንጌላውያን ከአብዛኞቹ አቀራረቦች ጋር ባንስማማም ለሃሳባቸው በትክክል ምላሽ እንድንሰጥ ብዙ የብሉይ ኪዳን ሊቃውንት የት እንዳሉ ማወቅ

አለብን። የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናቶችን በአካባቢያችን ስለሚሆነው ነገር ሳናውቅ ዝም ብለን በባዶ ቦታ መሆን የለብንም። አቀራረባችንን በሌላ ቦታ ከሚነገሩት ነገሮች አንጻር መግለጽ አለብን።

— ዶክተር ጆን አስዋልት

የፔንታኬ ዘመናዊ ተቺ አቀራረቦችን ለመረዳት, ሶስት ጉዳዮችን እንመለከታለን። በመጀመሪያ, ተቺ በሆኑ አመለካከቶች ላይ ተጽእኖ ያሳደሩ አንዳንድ አስፈላጊ ቅድመ-ግምቶች፤ ሁለተኛ, ስለ ፔንታኬ ደራሲነት ተቺ አመለካከቶች; እና ሦስተኛ፣ ተቺ ምሁራን የተከተሉት በርካታ ጉልህ የትርጓሜ ስልቶች። በመጀመሪያ በእነዚህ አቀራረቦች ላይ ተጽእኖ የሚያሳድሩትን አንዳንድ ቅድመ-ግምቶች እንመልከት።

ቅድመ-ግምቶች

በአብዛኛው፣ በዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ላይ የዘመናችን ተቺ አመለካከቶች በቀጥታ በአሥራ ሰባተኛው እና በአሥራ ስምንተኛው ክፍለ-ዘመን ምዕራባዊ አውሮፓ ከኢንላይትንመንት (አብርሃት) ምሁራዊ ሞገዶች የመጡ ናቸው።

ለዓላማችን፣ ከአብርሃት ያደጉ ሁለት ጉልህ ቅድመ-ግምቶች ላይ እናተኩራለን። እነዚህ ሁለቱም አመለካከቶች በፔንታኬ ተቺ ትርጉሞች ላይ በጥልቅ ተጽዕኖ አሳድረዋል። በመጀመሪያ, የተፈጥሮን ጽንሰ-ሐሳብ እንመለከታለን። ሁለተኛ፣ ስለ እስራኤል እምነት ታሪካዊ እድገት ቅድመ-ግምቶችን እንመለከታለን። በተፈጥሮ ጽንሰ-ሐሳብ እንጀምር።

የተፈጥሮ ጽንሰ-ሐሳብ

ባጭሩ፣ አብርሃት ተፈጥሮአዊነት /ናቹራሊዝም/ መንፈሳዊ እውነታዎች በምንም መልኩ ቢኖሩ፣ በሚታየው ዓለም ላይ ምንም የሚታወቅ ተፅዕኖ እንደሌላቸው የሚገልጽ ዋነኛ ምሁራዊ እምነት ነበር። እናም በዚህ ምክንያት, በአካዳሚክ ምርምር ውስጥ ምንም ቦታ አልነበራቸውም። በአስራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን አጋማሽ ላይ በክርስትና እምነት ላይ የተደረጉ ጥናቶችን ጨምሮ በምዕራቡ ዓለም ውስጥ ተፈጥሯዊነት ሁሉንም የአካዳሚክ መስኮች ተቆጣጥሯል። በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጥናቶች ውስጥ የተፈጥሮአዊነት አንዱ ዋና ተፅዕኖ የተከበሩ ምሁራን ፔንታኬ በእግዚአብሔር መንፈስ መሪነት የተገኘ ነው የሚለውን የአይሁድ እና የክርስትና እምነት የረዥም ጊዜ እምነት ውድቅ ማድረጋቸው ነው። በዚህም ምክንያት፣ ፔንታኬን እንደ አብዛኛዎቹ የጥንት ባህሎች ሃይማኖታዊ ጽሑፎች ቆጠሩ። በዚህ አተያይ፣ ፔንታኬ እንደ ማንኛውም የሰዎች ጽሑፎች ሁሉንም ዓይነት ስህተቶች፣ ተቃርኖዎች እና አልፎ ተርፎም ሆነ ተብሎ የታሪክ እና የሐሰት ሥነ-መለኮት መግለጫዎችን ይዞ እንደሚገኝ ታሰበ።

የሚገርመው ነገር፣ ወደ ተፈጥሮአዊነት ያመሩት ቅድመ-ግምቶች የዘመናችን ሊቃውንት ፔንታኬ በመንፈስ ቅዱስ አነሳሽነት እንዳልተጻፈና ሥልጣን እንደሌለው በመታሰቡ፣ በእስራኤል እምነት ታሪካዊ እድገት ላይ የተወሰኑ አመለካከቶችን አስከትሏል።

ታሪካዊ ዕድገት

በአሥራ ዘጠነኛው መቶ ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ላይ፣ ተፈጥሮአዊነት “የተፈጥሮ ታሪካዊነት” ብለን ወደምንጠራው ነገር አምርቶ ነበር። ይህ የትኛውንም ርዕስ ጉዳይ ለመረዳት ከሁሉ የተሻለው መንገድ በተፈጥሮ ምክንያቶች በጊዜ ሂደት እንዴት እንደዳበረ መረዳት ነው የሚል እምነት ነበር። የአሥራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን የሥነ ሕይወት ተመራማሪዎች በምድር ላይ ያለው ሕይወት በሺህ ዓመታት ውስጥ እንዴት እንደተፈጠረ እና እንዴት በአዝጋሚ ለውጥ እንደመጣ ለማብራራት ራሳቸውን ሰጡ። የቋንቋ ሊቃውንት የሰውን ቋንቋዎች ታሪካዊ እድገቶች ተከታትለዋል። አርኪኦሎጂስቶች የሰውን ማህበረሰብ ጥንታዊ ዳራ እና እድገቶች እንደገና ገንብተዋል። እና በሃይማኖት መስክ ያሉ ምሁራን የዓለም ሃይማኖቶች ተፈጥሯዊ፣ ታሪካዊ ዝግመተ ለውጥን ለመግለጽ ተመሳሳይ ትኩረት ሰጥተው ነበር።

በጥቅሉ፣ የጥንት ዘመናዊ ምዕራባውያን ሊቃውንት የዓለምን ሃይማኖቶች ዝግመተ ለውጥ በሰው ማህበረሰብ ውስጥ ካሉት እድገቶች ግንዛቤ ጋር ለማስማማት እንደገና ገንብተዋል። ለምሳሌ የጥንት ሰዎች መጀመሪያ ላይ አኒዝምን የሚለማመዱ ጥንታዊ የጎሳ ማህበረሰቦችን እንደፈጠሩ ይታሰብ ነበር፤ ይህ እምነት በተፈጥሮ ውስጥ ያሉ ነገሮች ከእነርሱ ጋር የተያያዙ መናፍስት አሏቸው የሚል ነው። ጊዜ እያለፈ ሲሄድ የጥንት የጎሳ ማህበረሰቦች በብዙ አማልክቶች ላይ እምነት የሚጥሉ ሽርክን የሚለማመዱ ትልልቅ አለቆች ፈጠሩ። የተለያዩ መኳንንቶች ትልልቅ ኮንፌዴሬሽኖችን ሲያቋቁሙ፣ ሃይማኖት ከአማልክት ሁሉ አንድ አምላክ ታላቅ ነው ወደሚል እምነት ከሽርክ ወደ ሄኖቲዝም መሸጋገር ጀመረ። በመጨረሻም፣ ትልልቅ መንግሥታትና ኢምፓየር በመስፋፋት፣ ኃያላን ነገሥታትና ካህናት ሕዝቦቻቸውን ከሃይማኖታዊ እምነት ወደ አንድ አምላክነት በአንድ አምላክ ወደ ማመመን ብዙ ጊዜ ያንቀሳቅሷቸዋል። እናም በዚህ የተፈጥሮአዊ ታሪካዊ እይታ፣ የሃይማኖት ደንቦች መስተካከል ወይም መፃፍ የጀመሩት በዚህ ከፍተኛ የዳበረ ደረጃ ሲደረስ ነበር። ከዚህ ጊዜ በፊት ሃይማኖት ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፈው በአፍ እና በሥርዓት ወጎች ብቻ ነበር።

አሁን፣ በሃያኛው ክፍለ ዘመን የአንትሮፖሎጂስቶች ኃይማኖቶች ቀላል በሆነ መንገድ ተሻሽለዋል የሚለውን ሃሳብ በእጅጉ ውድቅ አድርገውታል። ነገር ግን እነዚህ አመለካከቶች በዘመናችን መጀመሪያ ላይ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ፔንታኮስን በሚያስተናግዱበት መንገድ ላይ ተጽዕኖ አሳድረዋል። እናም ዛሬም ቢሆን በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ምሁርነት ላይ ተጽእኖ ማሳደሩን ቀጥለዋል።

“ቲቺ ምሁራዊነት” የምንለው ብዙውን ጊዜ ብሉይ ኪዳን ከጥንታዊው፣ ብዙም ያልተወሳሰበ የሃይማኖት ዓይነት ወደ ውስብስብ፣ ይበልጥ የተራቀቀ የሃይማኖት፣ የኋለኛው ደግሞ ከቀድሞው የተሻለ መሆኑን የሚያንጸባርቅ መሆኑን ይገምታል። ስለዚህ ማለት የምንችላቸው ሁለት ነገሮች አሉ። በአዎንታዊ መልኩ፣ እግዚአብሔር ራሱን የሚገልጥበት መንገድ እድገት አለ ማለት እንችላለን። መጽሐፍ ቅዱስ “ሥጋዊ እድገት” ብለን የምንጠራውን ይህንን ያሳያል፤ ስለ እግዚአብሔር የሚነገሩ ትምህርቶችና ጭብጦችና ሐሳቦች ከዘር ወደ ሙሉ መልክ ያድጋሉ፤ ስለዚህም መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ራሱ ተራማጅ መልእክት ይናገራል። እና ስለዚህ፣ አዎ፣ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እና በፔንታኮስ ውስጥ የእድገት አይነት አለ። የእግዚአብሔር መገለጥ ከመጀመሪያው አንስቶ እስከ ሙሉ አበባ ድረስ የሚደረግ እንቅስቃሴ ነው፣ ከፈረጋችሁ፣ አበባ ሲያብብ የሚያሳይ ጊዜ ያለፈበት ፎቶ መገመት ከቻላችሁ እንዲሁ ነው። ነገር ግን፣ በአሁኑኛው መልኩ፣ ነቃፊ ምሁራን በአጠቃላይ በሰው ልጅ ታሪክ ላይ የዝግመተ ለውጥ ወይም የእድገት እይታን ይይዛሉ፤ ይህም እድገት የማይቀር ነገር ነው... አሁን፣ ማድረግ ያለብን የዕድገት አይቀሬነት ትልቅ ተረት መሆኑን ለማየት በዙሪያችን ያለውን ዓለም መመልከት ነው። አዎ፣ እንሄዳለን፣ ነገር ግን እየሄድን ስንሄድ፣ ደግሞ እንሸጋገራለን። እንግዲያው፣ ስለ ዘመናዊው መገናኛ ብዙኃን በዕድሜ የገፉትን እንደ የበታች አድርጎ የሚመለከት ነገር አለ፤ በእውነቱ ግን፣ ያ ፍልስፍናዊ ግምት ነው፣ ይህ በራሱ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሚገኝ ነገር አይደለም።

— ቄስ ሚካኤል ጄ.ግሎዶ

ቀደም ባሉት ዘመናት በዓለም ሃይማኖቶች ላይ የነበረው አመለካከት መጽሐፍ ቅዱስ የእስራኤልን እምነት እድገት ከሚገልጽበት መንገድ የተለየ እንደነበር ግልጽ ነው። ፔንታኬ የእስራኤልን እምነት በቋሚነት አንድ አምላክ የሚያመለክት መሆኑን ያሳያል። ከአዳምና ከሔዋን፣ እስከ ኖሃ፣ እስከ አባቶች አባቶች፣ እስከ የእስራኤል ነገዶች መሪዎች ድረስ ምእመናን እውነተኛውን አምላክ የሁሉ ፈጣሪ አድርገው ያመልኩ ነበር። ከዘፍጥረት እስከምናውቀው ድረስ፣ በእነዚህ የመጀመሪያ ደረጃዎች፣ ይህ እውነተኛ፣ አንድ አምላክ የሆነ እምነት ከአንዱ ትውልድ ወደ ሌላው ትውልድ በአፍ እና በሥርዓታዊ ወጎች ይተላለፋል።

ከዚያም፣ በፔንታኬ መሠረት፣ በሙሴ ዘመን ወሳኝ የሆነ ሽግግር ተደረገ። በዚህ ጊዜ፣ የእስራኤል እምነት ደንቦች መስተካከል ጀመሩ። ሙሴ እስራኤልን ለሀገርነት ያዘጋጀው፣ በመጀመሪያ የእግዚአብሔርን ህግ በቃል ኪዳን መጽሐፍ እና በአስርቱ ትእዛዛት በመጻፍ እና በኋላ እንደምንመለከተው፣ የእስራኤልን እምነት ለመምራት የቀረውን ፔንታኬን በማዘጋጀት ነው። ስለዚህ፣ በመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት፣ የእስራኤል ሃይማኖት ከሙሴ ዘመን ጀምሮ፣ እስራኤላውያን ንጉሥና ቤተ መቅደስ ሳይኖራቸው ከረጅም ጊዜ በፊት ወደ ተቀደሱ ጽሑፎች ያተኮረ ነበር።

ይህ በጣም የታወቀ የመጽሐፍ ቅዱስ ዘገባ ቀጥተኛ ቢሆንም፣ ዘመናዊ ትችት በተፈጥሮአዊ ታሪካዊነት ግምቶች ምክንያት ይህ የጊዜ መስመር የማይቻል እንደሆነ ይቆጠር ነበር። የዘመናችን ተቺ ሊቃውንት የእስራኤልን እምነት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ሥዕል አራግፈውታል። እናም ሁሉም የጥንት ሃይማኖቶች እንዴት እንደተሻሻሉ ከሚገልጹ ዘመናዊ ሀሳቦች ጋር እንዲስማማ እንደገና ገንብተዋል። በዚህ አመለካከት፣ የእስራኤል ቅድመ ታሪክ ቅድመ አያቶች የጎሳ አኒሜዝምን ተቀበሉ። ከዚያም፣ የእስራኤል አባቶች ነገዶቻቸው ወደ መኳንንት በሚሉት አንድ ላይ ሲቀላቀሉ ወደ ሸርክ ሄዱ። በዚህ አተያይ፣ እስራኤላውያንን ከግብፅ ያወጣ ሙሴ ካለ፣ የሚመራቸው እስራኤላውያን በሃይማኖታዊ እምነት የሚታወቁ የነገዶች ጥምረት ከመሆን የዘለለ ነበር። እና፣ ከቅዱሳን ጽሑፎች በተቃራኒ፣ ተቺ ተርጓሚዎች፣ በዚህ የማህበራዊ እድገት ደረጃ፣ አንድ ሰው የእስራኤልን እምነት መመዘኛዎች መጻፍ እንደማይችል ያምኑ ነበር። እንደነዚህ ያሉት የጽሑፍ መሥሪያቶች ሊወጡ የሚችሉት የእስራኤል ነገሥታትና ካህናት የእስራኤላውያንን እምነት ለመቆጣጠር በሞከሩበት በጥንቷ የእስራኤል ንጉሣዊ አገዛዝ ወቅት ብቻ ነበር። ስለዚህ፣ ተቺ ምሁራን እንደሚሉት፣ የእስራኤል ሃይማኖት ከጊዜ ወደ ጊዜ የመጽሐፍ ሃይማኖት የሆነው ከንጉሣዊው አገዛዝ ጊዜ ጀምሮ ነበር።

ስለ ቅዱሳት መጻሕፍት እና ስለ እስራኤል እምነት ታሪካዊ እድገት የዘመናዊ ተቺ አቀራረቦችን ቅድመ ግምቶች ካየን በኋላ፣ ወደ ሁለተኛውና በቅርብ ተዛማጅ ጉዳዮች ላይ እንሸጋገራለን። እነዚህ ተቺ አቀራረቦች የፔንታኬ ደራሲን በሚመለከት ምን ተጽዕኖ አሳድረዋል?

የፔንታኬ ደራሲ

እንደተመለከትነው፣ ተቺ ተርጓሚዎች የእስራኤል እምነት መጻፍ የጀመረው በእስራኤል ነገሥታት ጊዜ ብቻ እንደሆነ ያምኑ ነበር። እና በእርግጥ፣ ይህ ግምት ሙሴ ፔንታኬን በመጻፍ ምንም ተሳትፎ አልነበረውም ማለት ነው። ይልቁንም እነዚህ መጻሕፍት በንጉሣዊው ዘመን ወደተለያዩ ሰነዶች ከተሰበሰቡ ጥንታዊ የቃል ወጎች የጀመረው ረጅምና ውስብስብ ሂደት ነው። እና አሁን እንደምናውቀው እነዚህ ሰነዶች ተስተካክለው ወደ ፔንታኬ የተሰበሰቡት በእስራኤል ግዛት ወቅት እና በኋላ ብቻ ነበር። አሁን፣ የቅዱሳት መጻሕፍት ተማሪዎች ብዙ ሊቃውንት በዚህ ረጅም የፔንታኬ እድገት ታሪክ እንደሚያምኑ ለመጀመሪያ ጊዜ ሲሰሙ፣ ይህን የሚደግፍ ምን ማስረጃ እንዳለ ሁልጊዜ ይገረማሉ።

ይህንን የፔንታኬ ደራሲነት አቀራረብ በሂሳብ ምሁራን የቀረቡትን ሶስት ዋና ማስረጃዎችን ጠቅለል አድርገን እንመለከታለን። በፔንታኬ ውስጥ በሚገኙ መለኮታዊ ስሞች ልዩነቶች እንጀምራለን።

መለኮታዊ ስሞች

ቀደምት ተቺ ተርጓሚዎች ፔንታኮስት ለእግዚአብሔር የተለያዩ ስሞች እንዳሉት አስተውለዋል። እናም እነዚህ ልዩነቶች የእስራኤል የእምነት ረጅም ዝግመተ ለውጥ ማስረጃዎች ናቸው ብለው ተከራከሩ። ለምሳሌ፣ አንዳንድ ጊዜ ፔንታኮስት በቀላሉ የዕብራይስጥ ቃል **קָהָל** (ኤሎሂም) ወይም “አምላክ” የሚለውን ቃል ይጠቀማል። በሌላ ጊዜ፣ አምላክ **יהוה** (ያህዌ) ወይም “ጌታ” ተብሎ ይጠራል። ፔንታኮስት እነዚህን ቃላት እርስ በርስ እና እንደ “ያህዌ ኤሎሂም” ወይም “ጌታ አምላክ” እና “ያህዌህ ይሬህ” ወይም “እግዚአብሔር ይሰጣል” ካሉ ሌሎች ቃላት ጋር ያጣምራል። አምላክ “ኤልኤልዮን” ወይም “ልዑል አምላክ” እና “ኤል ሻዳይ” ተብሎም ተጠርቷል። ብዙውን ጊዜ “ሁሉን ቻይ አምላክ” ተብሎ ይተረጎማል።

አሁን፣ ፔንታኮስት የተለያዩ የእግዚአብሔር ስሞችን ቢያንጸባርቅም፣ ይህ ያልተለመደ ላይሆን እንደሚችል ልብ ማለት ያስፈልጋል። በሃይማኖት ክፍለ ዘመን በሌሎች ጥንታዊ ቅርብ ምስራቅ ሀይማኖቶች መለኮታዊ ስሞች ላይ የተደረገ ጥናት እነዚህ ደራሲያን ለአማልክቶቻቸውም የተለያዩ ስሞችን እንደሚጠቀሙ አመልክቷል። ያም ሆኖ የጥንቶቹ ተቺ ምሁራን በፔንታኮስት ውስጥ ያሉት የእግዚአብሔር ስሞች የረዥም ጊዜ ድርሰት ታሪክን እንደሚያሳዩ ያስባሉ። የተለያዩ የእግዚአብሔር ስሞች አንዱ ምንጭ ወደ ሌላ እና ሌላ መጨመሩን እና በመጨረሻም ፔንታኮስትን እንዳስገኘላቸው ያምኑ ነበር።

ብሉይ ኪዳንን ስታነብ፣ ለእግዚአብሔር የተለያዩ ስሞች እንዳሉ ለማወቅ ብዙ ጊዜ አይፈጅብህም። በዘፍጥረት 1 ላይ የእግዚአብሔር ስም ኤሎሂም ነው። ኦሪት ዘፍጥረት 2፣ በድንገት፣ ያህዌ የሚል ስም ጥቅም ላይ ዋለ። ተቺ አቀራረቦች ይህንን ከወንጌላውያን በተለየ መልኩ ይረዱታል። ተቺ ምሁር እነዚህ ከተለያዩ ምንጮች የመጡ ናቸው ይላል... እንደ ወንጌላውያን፣ ወደ ኋላ መለስ ብለን ትልቁን ገጽታ መረዳት ያለብን ይመስለኛል። እግዚአብሔር ኤሎሂም ነው እርሱም ያህዌ ነው። ኤሎሂም ሁሉን ቻይ አምላክ ነው፣ በአለም ላይ ያለ ፈጣሪ፣ የአለም መንግስታት ሁሉ የሁሉ የበላይ ኃይል፣ የመጨረሻ አካል አድርገው የሚያውቁት ነው። ነገር ግን ከእስራኤል ሕዝብ ጋር በገባው የቃል ኪዳን ዝምድና ውስጥ ራሱን ያህዌ በሚለው የግል ስም ገልጿል። ለህዝቡ የሚሆን እና ከህዝቡ ጋር የሚሆነው “እኔ ነኝ” ነው። ይህም የቃል ኪዳን ስም ነው፤ ምክንያቱም እስራኤል በእግዚአብሔር የተመረጠ ሕዝብ ነው።

— ዶክተር ዴቪድ ታሊ

ከመለኮታዊ ስሞች ልዩነት በተጨማሪ ብዙ ተቺ ምሁራን “የተባዙ ዘገባዎች” ወደ ተባለው ነገር ትኩረት በመሰጠት ስለ ፔንታኮስት ጸሐፊ ያላቸውን አመለካከት ደግፈዋል።

የተባዙ ዘገባዎች

በፔንታኮስት ውስጥ ያሉ በርካታ ምንባቦች እርስ በእርሳቸው እንደሚመሳሰሉ ለማየት አስቸጋሪ አይደለም። ነገር ግን ተቺ ተርጓሚዎች እነዚህ ምንባቦች በተለያዩ የሰዎች ቡድኖች መካከል የተለያዩ የቃል ወጎችን እንደሚያንጸባርቁ ተከራክረዋል፤ እና እነዚህ ዘገባዎች በሂደት ውስጥ በፔንታኮስት ውስጥ ተጻፉ ብለው ያምናሉ።

ለምሳሌ፣ ተርጓሚዎች በዘፍጥረት 1:1 እስከ 2:3 እና ዘፍጥረት 2:4-25 ያሉትን “ሁለት የፍጥረት ዘገባዎች” ብለው የሚጠሩትን ብዙ ጊዜ ጠቁመዋል። በዘፍጥረት 12:10-20፣ ሲዋሹ እና ሚስቶቻቸውን አደጋ ላይ በጣሉ ጊዜ በአብርሃም እና በይስሐቅ ታሪክ መካከል ያለውን ተመሳሳይነት ጠቁመዋል። 20:1-18; እና 26:7-11። ሁለቱም ባህላዊ የአይሁድ እና የክርስቲያን ተርጓሚዎች እነዚህን መመሳሰሎች ምክንያታዊ በሆነ መንገድ አብራርተዋል። ነገር ግን ተቺ ሊቃውንት እነዚህ ዘገባዎች የተለያዩ የቃል ወጎችን እንደሚወክሉ ጠብቀው የተጻፉ እና በኋላም በፔንታኮስት ውስጥ የተካተቱ ናቸው ይላሉ።

በሦስተኛ ደረጃ፣ ተቺ ሊቃውንት በፔንታኮስት ውስጥ ወጥነት የሌላቸው ናቸው ብለው የሚያምኑትን ጠቁመዋል። እናም እነዚህ ወጥነት የሌላቸው የሚባሉት ነገሮች የዚህን የመጽሐፍ ቅዱስ ደራሲነት ክፍል እንደገና መገንባታቸውን ይደግፋሉ ይላሉ።

ወጥነት ማጣት

ለምሳሌ፣ በዘፀአት 12:1-20 እና በዘዳግም 16:1-8 ውስጥ በፋሲካ ደንቦች መካከል ያለውን ልዩነት ብዙ ጊዜ አስተውለዋል። በዘፀአት 20:1-17 እና በዘዳግም 5:6-21 ውስጥ በአስርቱ ትእዛዛት መካከል ያለውን ልዩነት ጠቁመዋል። አሁንም፣ ባህላዊ የአይሁድ እና የክርስቲያን ተርጓሚዎች እነዚህ እና ሌሎች ልዩነቶች እንዴት እንደሚታረቁ አሳይተዋል። ነገር ግን ተቺ ተርጓሚዎች ረጅም፣ ውስብስብ የአፍ ወጎች ታሪክ እና የጽሑፍ ምንጮችን እንደሚያንጸባርቁ በማሳየት እነዚህ እኛ ዛሬ በፔንታኮስት በምንለው ውስጥ የተካተቱ ናቸው ብለው ይናገራሉ።

በተለይ መጽሐፍ ቅዱስን እና ፔንታኮስትን በምታነብበት ጊዜ፣ ከተለያዩ የጽሑፍ ዓይነቶች ጋር ትጋፈጣለህ። እና አንዳንድ ጊዜ ስታነቡት፣ ለምሳሌ የዘፍጥረት መጽሐፍ ሲጀመር ዘፍጥረት 1:1-2:3 እንዳለህ ታነባለህ... እግዚአብሔር ከሰባት ቀናት በላይ የተለየ ሥርዓት እንደፈጠረ የሚያሳይ ምስል አለን። እግዚአብሔር በንግግሩ የፈጠረው እና ስለ እግዚአብሔር ኃይል፣ እግዚአብሔር ፈጣሪ፣ እግዚአብሔር የሰውን ልጅ በአምሳሉ የፈጠረ ኃይለ ቃል ነው። ከዚያም በሚቀጥለው ምዕራፍ፣ 2:4-25፣ ሌላ የፍጥረት ታሪክ አለን። ያንን ስታይ አንዳንድ ሰዎች ተቃርኖዎች ይመለከታሉ ምክንያቱም አሁን የምናየው እግዚአብሔር ጌታ አምላክ ተብሎ ሲጠራ ነው። ነገርን ወደ መኖር የሚናገረው ይህ አምላክ ከመሆን ይልቅ፣ እግዚአብሔር በእርግጥ ይወርዳል። ሰዎችን ይፈጥራል። ሰውን -የመጀመሪያው ሰው ከጭቃ ፈጠረ ይላል። እናም የመጀመሪያዎን ሴት ከወንዱ ውስጥ ወስዳት። ስለዚህ፣ እግዚአብሔር ሰው በቀላሉ ሊረዳው በሚችል ሁኔታ ቀረበ። የማይታይ ፈጣሪ አምላክ ከመሆን ይልቅ ወደ ሰው ቀረበ... በእውነቱ ተቃርኖዎች እንዳሉ ከመሰለን፣ እነርሱ እርስ በርስ የሚደጋገፉ ናቸው። በእርግጥ ተቃርኖዎች ካሉ፣ የጥንት ሰዎች እነዚህን ነገሮች ለመለየት ሞኞች እንደሆኑ እናስባለን? ማለቴ ይህ ቁልፍ ነገር ነው። ሞኝ ሰዎች አይደሉም። ጊዜው የተለየ ነው፣ የተለየ ባህል ነው ውስጥ ነበሩ፤ ነገር ግን አእምሮ ነበራቸው እና በጥበባቸው እነዚህን ነገሮች አንድ ላይ አስቀምጠዋል። ሁለተኛው ታሪክ እግዚአብሔር በቅርበት በሥራ ላይ መሆኑን ያሳያል። ያንን በሥነ-መለኮት ውስጥ የማይገኝ አምላክ ግን ወደ ፍጥረት የሚመጣው አምላክ እንላለን... እና እኔ እንደማስበው ቅዱሳት መጻሕፍትን የማንበቢያ መንገድ በጥርጣሬ ማንበብ ሳይሆን በመጨረሻ ለመረዳት በሚያስችል ሰሜን ማንበብ ነው። ታውቃላችሁ፣ጥያቄዎች ሊኖሩን ይችላሉ፤ ነገር ግን እምነትን የሚሻ ግንዛቤ ነው። እና በቀኑ መጨረሻ ላይ፣ በመፅሀፍ ቅዱስ ውስጥ ያለው እግዚአብሔር በመፅሀፍ ቅዱስ ውስጥ እንዲሆን የሚፈልገው ነው ብዬ አምናለሁ፤ እናም የአንባቢ ስራዬ ማዳመጥ ነው። በትኩረት ለመከታተል፣ በተለይም እኔን በሚረብሹኝ ቦታዎች፣ ለማየት ሞክር፣ እግዚአብሔር ምን እያለ እንዳለ አንዳንድ ጊዜ እነዚህን ሁለት የተለያዩ ነገሮችን በማጣመር ነው። ግን ለዚያ አመሰግኛ መሆን አለብን ምክንያቱም በተለያዩ ቦታዎች ላይ እነዚህ ሁለት የተለያዩ ምስሎች በአንድ ጊዜ ከሌላው ጊዜ በበለጠ ትርጉም ባለው መልኩ ሊናገሩ ይችላሉ።

— ዶክተር ብራይን ዲ. ራስል

ዘመናዊ ተቺ አቀራረቦችን ከቅድመ-አሳቦቻቸው እና ከደራሲነት አመለካከቶች አንጻር ከተመለከትን፣ ተቺ ሊቃውንት ፔንታኮስትን ሲይዙ የተከተሏቸውን ዋና የትርጓሜ ስልቶች ልንመለከት እንችላለን።

የትርጓሜ ስልቶች

እነዚህን ጉዳዮች ለማጠቃለል ብዙ መንገዶች አሉ። ነገር ግን የዘመናዊ ተቺ ምሁራንን አምስት ዋና ዋና የትርጉም ስልቶችን እንዳስሳለን። እነዚህን ስልቶች ከምንጭ ትችት ጀምሮ ባዘጋጁት ቅደም ተከተል እንመለከታለን።

የምንጭት ትችት

የምንጭት ትችት ወይም መጀመሪያ “ሥነ ጽሑፍ ትችት” ተብሎ የሚጠራው በ1866 የታተመው የኬ ኤች ግራፍ የብሉይ ኪዳን ታሪካዊ መጻሕፍት በሚል መጽሐፍ ውስጥ ነው። ይህ ተሸሽሎ ደግሞ በታዋቂው ተርጓሚ ጁሊየስ ዌልሃውስን ፕሮቴስታንት የእስራኤል ታሪክ ውስጥ በ1883 ታተመ።

ምንጭት ተቺዎች ፔንታኮስት ያደገው ልክ እንደሌሎች ጥንታዊ ሃይማኖታዊ ጽሑፎች ከቃል ወገኝ ነው ብለው ያምኑ ነበር። ነገር ግን ትኩረታቸውን በእስራኤል የንጉሣዊ አገዛዝ ዘመን ከተፈጠሩት ገለልተኛ የጽሑፍ ምንጮች የተገኙ ብለው የሚያምኑትን የፔንታኮስት ክፍሎችን በመለየት እና በመተርጎም ላይ አተኩረው ነበር።

የዌልሃውስንን የቃላት አቆጣጠር በመከተል፣ በጥንታዊው ንጉሣዊ አገዛዝ ውስጥ የተጻፈው የፔንታኮስት የመጀመሪያ ዘጋቢ ፊልም፣ ለያህዌስት በተለምዶ “ጄ” ተብሎ ተወስዷል። ይህ ስም የተሸከመው በዚህ የጽሑፍ ምንጭ ውስጥ በተገለጹት ምንጫዎች ውስጥ ዋነኛው የአምላክ ስም “ያህዌህ” ነው - በጀርመንኛ “ጄ” የሚል ፊደል ተጽፎአል፤ ልክ በእንግሊዝኛ “ይሐዋ” የሚለውን ስም እንደምንጠራው ሁሉ ማለት ነው። “ጄ” ምንጫዎች በዘፍጥረት እና በዘፀአት መጽሐፍት ውስጥ ተበታትነው ይገኛሉ። ምንጭ ተቺዎች የፔንታኮስት ክፍሎች በመጀመሪያ የተጻፉት በይሁዳ በሰለሞን ዘመን በ950 ዓ.ዓ አካባቢ እንደሆነ ይከራከራሉ። በዚህ አተያይ፣ “ጄ” ምንጫዎች የጥንት ዘመንን የሚናገር እና የእስራኤልን ሃይማኖት እና ማኅበረሰብ በኢየሩሳሌም የሚገኘውን የዳዊት ሥርወ መንግሥት ማዕከላዊነት እና ሥርዓት የሚደግፍ ሰነድ ይወክላሉ።

ሁለተኛ የተጻፈው የፔንታኮስት ምንጭ ለኤሎሂስት “ኢ” ተብሎ ተወስዷል፣ ምክንያቱም በእነዚህ ክፍሎች ውስጥ እግዚአብሔር በተለምዶ ኤሎሂም ተብሎ ይጠራል። “ኢ” በዘፍጥረት እና በዘፀአት ውስጥም ይገኛሉ። በዚህ ንድፈ ሐሳብ መሠረት፣ “ኢ” ምንጭት የተጻፉት በ850 ዓ.ዓ አካባቢ ነው። በሰሜን፣ እስራኤል ለሁለት ከተከፈለ በኋላ። “ኢ” ጽሑፎች የዳዊትን ሥርወ መንግሥት የሚተቹ የሰሜንን፣ ትንቢታዊ አመለካከቶችን አስተዋውቀዋል።

ሦስተኛው የስነ-ጽሑፍ ምንጭ “ዲ” ወይም ዲዩትሮኖሚስት ተብሎ ተጠርቷል። ይህ ስም ተሰጥቶታል ምክንያቱም “ዲ” በዋነኝነት በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ እና አልፎ አልፎ በሌሎች የፔንታኮስት ክፍሎች ውስጥ የሚገኙ ናቸው። ይህ ጽሑፍ ብዙውን ጊዜ በ622 ዓ.ዓ አካባቢ በኢየሱስ ተሐድሶዎች መካከል የተዘጋጀ ነው ይላሉ። እና የኢየሩሳሌም በባቢሎናውያን መውደቅ በ 586 ዓ.ዓ. በአንድ የጋራ ንድፈ ሐሳብ ውስጥ፣ “ዲ” ከሰሜን እስራኤል ወደ ይሁዳ የከዱ የሌዋውያንን ሥራ ያመለክታል። እነዚህ ሌዋውያን ለዳዊት ቤት ታማኝ ነበሩ፣ነገር ግን ተነቅፈዋል።

በመጨረሻም፣ በፔንታኮስት እድገት ውስጥ አራተኛው ዋና የስነ-ጽሑፍ ምንጭ በተለምዶ “ፒ” ተብሎ ተጠርቷል። ይህም ለካህኑ ጸሐፊ ወይም ጸሃፊዎች ነው። በአንድ የጋራ ተሃድሶ ውስጥ፣ “ፒ” ሌዋውያንን ያቀናበረ እና ሌሎች የፔንታኮስት ክፍሎችን ያጠናከረ እና ያስተካክለ የካህናት ቡድን በ500 እና 400 ዓ.ዓ. በዚህ ተሃድሶ መሠረት፣ “ፒ” የእስራኤል ቀሪዎች ከግዛት ከተመለሱ በኋላ ማኅበራዊ ሥርዓትንና አምልኮን ለመምራት ፔንታኮስት ነድፏል።

አሁን፣ በ20ኛው ክፍለ ዘመን፣ ብቃት ያላቸው ምሁራን የትኛውንም የመነሻ ትችት ምንም አይነት ችግር ሳይገጥማቸው ትተዋቸዋል። ሆኖም፣ የእነዚህ አመለካከቶች ገፅታዎች አሁንም በፔንታኮስት ላይ በሚሰጡ ሁሉም ወሳኝ ሐተታዎች ውስጥ ይገኛሉ።

የቅርጽ ትችት

የፔንታኬ ተቺ የአቀራረብ ዘዴዎች ሁለተኛው ዋናኛ ስልት “የቅርጽ ትችት” እንደሆነ ይታሰባል።

የቅርጽ ትችት እንደ ልዩ የብሉይ ኪዳን ጥናት የጀመረው በ1901 በሄርማን ጉንከል ዘ ዘፍጥረት ታሪክ ውስጥ በተፃፈው የብሉይ ኪዳን ጥናት ዘርፍ ነው። የፔንታኬ እድገት ተቺዎች በፔንታኬ የጽሑፍ ምንጮች ላይ ከማተኮር ይልቅ ከእስራኤል ነገሥታት ዘመን በፊት በነበሩት የቃል ወጎች ላይ ያተኮረ ነበሩ።

ቅርጽ ትችት በሰፊው በተስፋፋብት ዘመን ምሁራን ማንበብና መጻፍ በማይችሉ የጎሳ ባህሎች ውስጥ የቃል ወጎች እንዴት እንደሚሠሩ ጠቅሰዋል። የቅርጽ ተቺዎች እነዚህን ጥናቶች ወደ ፔንታኬ ዘጋቢ ምንጭ ያደረሱትን ንፁህ፣ ተለዋዋጭ፣ ቅድመ-ሥነ-ጽሑፍ ወጎች በመፈለግ ተግባራዊ አድርገዋል።

የቅርጽ ትችት ዘዴው በመሠረቱ ሁለት ነበር፡ በአንድ በኩል፣ ተቺዎች የጥንት የቃል ቅርጾችን ወይም ዘውጎችን እንደ ተረት፣ የፍቅር ታሪኮች፣ አፈ ታሪኮች እና ምሳሌዎች ለማግኘት ምንባቦችን ተንትነዋል። በሌላ በኩል፣ እነዚህን ዘውጎች ወይም የእነዚህ የቃል ወጎች “የሕይወት መቼቶች” በመባል ከሚታወቁ ባህላዊ አውዶች ጋር አቆራኝተዋል። እነዚህ አውዶች አምልኮን፣ የጎሳ ካምፖችን፣ የቤተሰብ ትምህርትን፣ የአካባቢ ፍርድ ቤቶችን እና የመሳሰሉትን ያካትታሉ።

ለምሳሌ፡ በርካታ ተቺዎች በዘፍጥረት 32:22-32 የሚገኘውን የያዕቆብን በጴጌኤል ሲታገል የተናገረውን ዘገባ በመጀመሪያ በአንድ ጥንታዊ ነገድ የአሳት ቃጠሎ ዙሪያ እንደተነገረ ታሪክ አድርገው ወስደዋል። መጀመሪያ ላይ ያደገው በያቆብ ወንዝ መሻገሪያ ላይ ከተፈጥሮ በላይ ከሆኑ አስማታዊ ክስተቶች ተረቶች ነው ብለው ተከራክረዋል። በዚህ የመልሶ ግንባታው ወቅት፣ ታሪኩ ያዕቆብ ተብሎ ከሚጠራው የጎሳ ሰው ጋር የተገናኘው ከጥቂት ጊዜ በኋላ ነበር ይላሉ።

በእርግጠኝነት፣ የቅርጽ ትችት የመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎችን አወቃቀሮች እና መደበኛ ገጽታዎች አስፈላጊነት በትክክል አፅንዖት ሰጥቷል። ነገር ግን፣ እንደ ምንጭ ትችት፣ የቅርጽ ትችትም በተለያዩ መንገዶች ተፈትኗል። ትችት ለመመስረት የሚደረጉ ተግዳሮቶች የሚያተኩሩት በተለይ ከመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች በስተጀርባ ባሉት የቃል ቅርጾች እና መቼቶች ግምታዊ ተሃድሶዎች ላይ ነው። እንደዚያም ሆኖ፣ አሁንም ቢሆን በቅዱሳት መጻሕፍት ቀኖና ውስጥ እንዳለ ፔንታኬ ሳይሆን ብዙ ትችት ሊቃውንትን ወደ አጠያያቂ ተሃድሶዎች ሲያዘራቸው እናገኛለን።

ወግ ተኮር ትችት

ተቺ ሊቃውንት ፔንታኬን የተረጎሙበት ሦስተኛው ዐቢይ መንገድ ትውፊት ትችት ወይም ትውፊት-ታሪካዊ ትችት ይባላል።

የትችት ምንጭ እና ቅርጽ መደምደሚያ ላይ በመመስረት፣ የትውፊት ተቺዎች ያተኮሩት ጥንታዊ የቃል ወጎች እና የተፃፉ ጽሑፎች ወደ ውስብስብ ሥነ-መለኮታዊ እና ፖለቲካዊ አመለካከቶች እንዴት እንደዳበሩ ነው። በ1948 የታተመውን እንደ ማርቲን ኖት በA History of Pentateuchal Traditions እና በ1957 በታተመው ጌርሃርድ ቮን ራድ ቲዎሎጂ ኡቭ ዘ አልድ ቴስታመንት ላይ እንደ ማርቲን ኖት ያሉ መሪ ሊቃውንት ፔንታኬ የተለያዩ ወጎችን ተፅእኖ እንዴት እንደሚያገግጥ ጠቁመዋል።

ከሌሎች ነገሮች በተጨማሪ፣ የትውፊት ተቺዎች በፔንታኬ ውስጥ የሚገኙትን ተፈካካሪ የስነ-መለኮታዊ እምነቶች ስብስቦች እንደሆኑ የሚያምኑትን ለይተው አውቀዋል። ፔንታኬ እንደ ፍጥረት፣ አባቶች፣ ከግብፅ ስደት

እና የተስፋይቱን ምድር ድል በመሳሰሉት ርዕሰ ጉዳዮች ላይ የተለያዩ ወጎችን እንዴት እንደሚያጠናክር አስተውለዋል። ጥቂቶቹን ለመጥቀስም የእስራኤል ነገዶችን፣ የዳዊትን ዙፋን እና የኢየሩሳሌምን ቤተ መቅደስ በተመለከተ አመለካከቶችን መርምረዋል። እናም እነዚህ የተወሳሰቡ የስነ-መለኮት ጅረቶች በፔንታኬ ውስጥ የሚታዩትን ብዙ ዋና ዋና ጭብጦች ላይ በጥልቅ ተጽዕኖ አሳድረዋል ብለው ያምኑ ነበር።

አሁንም፣ አብዛኞቹ የተወሰኑ የወግ ትችቶች ድምዳሜዎች ባለፉት ዓመታት ተጠይቀዋል። ሆኖም፣ የብሉይ ኪዳን ተርጓሚዎች በእስራኤል ውስጥ የተለያዩ ወጎችን የሚያንፀባርቁ ምንባቦችን ሲናገሩ፣ እርስ በርሳቸው የሚቃረኑ ወይም የሚወዳደሩበትን መንገድ ሲናገሩ የዚህን አካሄድ ገፅታዎች ማየት እንችላለን።

የአርትዎት ትችት

ተቺ ተርጓሚዎች ወደ ፔንታኬ እድገት የቀረቡበት አራተኛው ዋና መንገድ የአርትዎት ትችት ይባላል። “ማስተካከያ” የሚለው ቃል እንደሚያመለክተው፣ ይህ ስልት ዛሬ እንደምናውቀው ግምታዊ ሰነዶች በአንድነት ወደ ፔንታኬ እንዴት እንደታረሙ በማሳየት ላይ ያተኮረ ነበር።

የአርትዎት ትችት የተጀመረው በሃያኛው ክፍለ ዘመን በአዲስ ኪዳን ጥናቶች በአዲስ ኪዳን ወንጌሎች መካከል ያለውን ልዩነት ለማብራራት ነው። የአርትዎት ተቺዎች እነዚህ ልዩነቶች ቀደም ሲል የተፃፉ መዝገቦችን በማረም እና በመቅረጽ የተገኙ ናቸው ብለው ያምኑ ነበር።

ተመሳሳይ ቴክኒኮች በፔንታኬ ላይ ተተግብረዋል። የተለያዩ አዘጋጆች እንደ “ጄ”፣ “ኢ” እና “ዲ” ያሉ ቀደምት የተፃፉ ምንጮችን እንዴት እንደወሰዱ እና ፔንታኬ የመጨረሻውን ቅርፅ እስኪያገኝ ድረስ አንድ ላይ እንዳጠመሩት ለማስረዳት ተሞክሯል። ይህ አካሄድ በተለይ ዘግይቶ በነበረው የ“ፒ” አርታኢ ሥራ ላይ ያተኮረ ነበር።

የአርትዎት ትችት ከዘፍጥረት እስከ ዘዳግም ያሉትን መጻሕፍት ዛሬ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እንደተገለጸው ትኩረትን መሳብ ጥቅም ነበረው። ነገር ግን አርትዎት ትችት ከምንጩ፣ ከቅርጽ እና ከወግ ትችት መደምደሚያ ጋር ጉልህ በሆነ መልኩ አልተለያዩም።

ወቅታዊ ትችት

በዚህ ነጥብ ላይ፣ የወቅቱን ትችት የሚያሳዩ አንዳንድ ዝንባሌዎችን ወይም ይበልጥ ወቅታዊ ተጽዕኖ ያላቸውን የፔንታኬ አቀራረቦችን መጥቀስ አለብን።

ከቅርብ አሥርተ ዓመታት ወዲህ ብዙ መሪ ተቺ ተርጓሚዎች ከጥንት ተቺ ታሪካዊ አርትዎት አልፈው ለመሄድ ፈልገዋል። ይልቁንም፣ በአስደናቂው የስነ-መለኮት አንድነት እና በፔንታኬ ባህላዊ የዕብራይስጥ ጽሑፍ ላይ ያተኮሩ ናቸው። እነዚህ አካሄዶች የተለያዩ ቅርጾችን ወስደዋል - የአጻጻፍ ትችት, ቀኖናዊ ትችት, አዲስ የስነ-ጽሑፍ ትችት - ጥቂቶቹን ለመጥቀስ ያህል። ነገር ግን ሁሉም በምኩራብ እና በቤተክርስቲያን በኩል ለእኛ እንደ ተሰጠን ፔንታኬን በመተርጎም ላይ ያተኩራሉ። በመጨረሻው መልክ ፔንታኬን የያዙበት ሁኔታ ከቆዩ ተቺ አቀራረቦች የበለጠ ተስፋ ሰጭ ናቸው። ግን እነዚህ ተጨማሪ ወቅታዊ አቀራረቦች ምን ፍሬ እንደሚያፈሩ ጊዜ ብቻ ነው የሚናገረው።

እስካሁን ድረስ በእኛ "የፔንታኬ መግቢያ" ውስጥ፣ በዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ዘመናዊ ተቺ አቀራረቦች ላይ አተኩረናል። አሁን በዚህ ትምህርት ወደ ሁለተኛው ዋና ርዕሳችን እንሸጋገር፡- ስለ ፔንታኬ የዘመኑ

የወንጌላውያን እይታዎች። በዛሬው ጊዜ ወንጌላውያን የመጀመሪያዎቹን አምስት የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት የሚመለከቱት እንዴት ነው?

ዘመናዊ የወንጌላውያን አቀራረቦች

እዚህ ለዓላማችን ወንጌላውያንን የቅዱሳት መጻሕፍትን ሙሉ ሥልጣን የሚቀበሉ ወገኖች እንደሆኑ እንደ ገለጽናቸው ታስታውሳላችሁ። ወንጌላውያን ሁልጊዜ ይህንን የእምነት አቋም በተመሳሳይ መንገድ አልተገበሩም። ነገር ግን እንደምናየው፣ ይህ ለቅዱሳት መጻሕፍት ሥልጣን መስጠት አሁንም ወንጌላውያን ፔንታኮስት ከዘመናዊው ተቺ ሊቃውንት በተለየ መንገድ እንዲይዙት አድርጓቸዋል።

ስለ ፔንታኮስት የዘመናችን የወንጌላውያን አመለካከቶች ቀደም ባለው ውይይታችን መስመር ላይ እናጠቃልላለን። በመጀመሪያ እኛን ሊመሩን የሚገቡ አንዳንድ አስፈላጊ ቅድመ-ግምቶችን እንመለከታለን። ሁለተኛ ስለ ፔንታኮስት ደረሰ ወንጌላውያን አመለካከቶችን እንመለከታለን። ሦስተኛ በርካታ ዋና ዋና የወንጌላውያን የትርጓሜ ስልቶችን እንቃኛለን። አስቀድመን አንዳንድ ጠቃሚ የወንጌላውያን ቅድመ-ግምቶችን እንመልከት።

ቅድመ-ግምቶች

ራሳችንን በሁለት በሚቃረኑ የተቺዎችና የወንጌላውያን አመለካከቶች እንገድባለን። በመጀመሪያ፣ ከተፈጥሮ በላይ በሆነ እምነት ላይ ያለንን እምነት እንመረምራለን። ሁለተኛ ስለ እስራኤል እምነት ታሪካዊ እድገት ያለንን ቅድመ-ግምቶች እንመለከታለን። በመጀመሪያ ከተፈጥሮ በላይ የሆነ እምነት እንዳለን እንመልከት።

ከተፈጥሮ በላይ የሆነ

"ከተፈጥሮ በላይ" ዘመናዊ አነጋገር ሲሆን "ተፈጥሮአዊ" ከሆነው ነገር ለመለየት ጥቅም ላይ የዋለ ቋንቋ ነው። ምክንያቱም በእርግጥ፣ በእግዚአብሔር ካመንን፣ እግዚአብሔር በሁሉም ነገር እንደሚሰራ እናምናለን። ነገር ግን ስኮትላንዳዊው ተጠራጣሪ ፈላስፋ ዴቪድ ሁም እንደዚህ አይነት ልዩነት ስላደረገ እና "እሺ፣ ከተፈጥሮ በላይ በሆነ እንቅስቃሴ የምናምንበት ምክንያት የለንም" በማለቱ እንዲህ ሆነ። ብዙ ሰዎች የመጽሐፍ ቅዱስን አስተማማኝነት ከተከራከሩባቸው ዋና ዋና ምክንያቶች አንዱ ነው። መጽሐፍ ቅዱስ በተአምራት የተሞላ ነው እና ተአምራት እንደማይፈጸሙ እናውቃለን። ለምን ተአምራት እንደማይፈጸሙ እናውቃለን? ደህና፣ ምክንያቱም ዴቪድ ሁም ያንን "አረጋግጧል"። እና ደግሞ ደጋግሞ ክርክሩን ብትመለከት፣ ክርክሩ በጭራሽ በጣም ጥሩ አይደለም። እንደ እውነቱ ከሆነ የክርክሩ ዋና ዋና ነጥቦች አንዱ የአይን እማኞች የሉንም- የታመኑ የዓይን ምስክሮች- ተአምራት መኖሩን የሚናገሩ፣ በእርግጠኝነት ዛሬ ልንፈትነው አንችልም። ነገር ግን፣ በሁሉም ዘመን እንዲሁ፣ እግዚአብሔር አሁንም ተአምራዊ ስራዎችን እንደሚያደርግ ታማኝ የአይን እማኞች ነበሩ፣ እናም ዛሬ እጅግ በጣም አስገራሚ በሆነ ቁጥር አለን። በድነት ታሪክ ውስጥ እግዚአብሔር ይሠራል።

— ዶክተር ከሬግ ኤስ ኪነር

ቅዱሳን ጽሑፎች እግዚአብሔር ታሪክን የሚመራው በቀላሉ ሊታዩ የሚችሉ ምሳሌዎችን በሚከተል መንገድ እንደሆነ ያስተምራሉ። ምክንያት እና ሳይንስ እነዚህን መንገዶች እንድንገነዘብ የሚረዱን የእግዚአብሔር ስጦታዎች ናቸው። በዚህም ምክንያት፣ ወንጌላውያን ስለ ፔንታኮስት ምክንያታዊ እና ሳይንሳዊ ምርምርን በትክክል ዋጋ ይሰጣሉ። ነገር ግን በተመሳሳይ ጊዜ፣ የኢየሱስ ተከታዮች፣ እግዚአብሔር በዚህ ዓለም ውስጥ እንደገባ እና ራሱን ከተፈጥሮ በላይ በሆነ መንገድ በዓለም ውስጥ መሳተፉን እንደሚቀጥል ያውቃሉ። እግዚአብሔር ተራ የሆኑ ሂደቶች እና የተፈጥሮ ምክንያቶች በሌሎች፣ በእነርሱ በላይ ሆኖ፣ አልፎ ተርፎም ከእነርሱ ተቃራኒ በሆኑ መንገዶች ሊሠራ ይችላል። ይህ እምነት ስለ ፔንታኮስት ጥናቶችን በብዙ መልኩ ይነካል። ነገር ግን በተለይ፣ እነዚህን ቅዱሳን ጽሑፎች ሲጻፉ እግዚአብሔር በመንፈሱ ምሪት እና በመንፈሱ ሲቆጣጠር እንደነበር ያረጋግጥልናል። ስለዚህ፣ ሙሉ በሙሉ ስልጣን ያለው እና አስተማማኝ ቃላት ናቸው። እርግጥ ነው፣ ፔንታኮስት ከሚለው ጋር ትርጉሞችን እንዳናደናግር ሁልጊዜ መጠንቀቅ አለብን። የእኛ ትርጉሞች ሁልጊዜ ሊሻሻሉ ይችላሉ። ነገር ግን በወንጌላዊውያን እይታ፣ ፔንታኮስት እውነት እንደሆነ የሚናገረው ሁሉ እውነት ነው፤ ምክንያቱም በእግዚአብሔር መንፈስ መሪነት የተጻፈ ነው።

ይህ በተፈጥሮ በላይ የሆነ እምነት ደግሞ ስለ እስራኤል እምነት ታሪካዊ እድገት ያለን ቅድመ-ግምቶች በቀጥታ እንድንሄድ ይመራናል።

ታሪካዊ ዕድገት

ቀደም ሲል እንደተመለከትነው፣ የዘመናችን ተቺ ምሁራን የእስራኤል እምነት በጥንቷ ቅርብ ምሥራቅ ይኖሩ ከነበሩት ሌሎች ሃይማኖቶች ጋር ተመሳሳይ በሆነ መንገድ በተፈጥሮ መንገድ እንደዳበረ ተከራክረዋል። ነገር ግን ወንጌላውያን የእስራኤል እምነት በልዩ መለኮታዊ መገለጫ እንደዳበረ ያምናሉ። እግዚአብሔር ራሱን ለወንዶች እና ለሴቶች ከአዳም ጀምሮ ከዚያም ከኖን ጀምሮ ራሱን ገልጧል። እንዲሁም ደግሞ የእስራኤልን አባቶች፣ አብርሃምን፣ ይስሐቅን፣ እና ያዕቆብን አነጋግሯል። በሚቃጠል ቁጥቋጦ ውስጥ ሙሴን ተናገረው። በሲና ተራራ ሕጉን ለእስራኤል ገለጠ። የዚህ አይነት መገለጫ የእስራኤል እምነት በጥንታዊ ቅርብ ምስራቅ ካሉት ከሌሎች ሃይማኖቶች በተለየ መልኩ እንዲዳብር አድርገዋል። እርግጥ ነው፣ የእግዚአብሔር የተለመደ ጸጋና የሰይጣን ተጽዕኖ በእስራኤላውያን እምነትና በሌሎች ሕዝቦች ሃይማኖቶች መካከል ተመሳሳይነት እንዲኖር አድርጓል። ነገር ግን የእስራኤል እምነት በተፈጥሮ የተሻሻለ አይደለም። ይልቁኑ፣ ፔንታኮስት እንደሚያስተምረው እግዚአብሔር የእስራኤልን ቀደምት እምነት እድገት ከተፈጥሮ በላይ በሆነ መንገድ መርቷል።

ዘመናዊ የወንጌላውያን አመለካከቶችን እና ከፔንታኮስት ተቺ አቀራረቦች ጋር የሚቃረኑ ቅድመ-ግምቶችን ተመልክተናል። እነዚህ አመለካከቶች ስለ ፔንታኮስት ደራሲነት ተቃራኒ እምነቶች አምጥተዋል። ተቺ ሊቃውንት ፔንታኮስት በሙሴ ዘመን የመጣ ሊሆን ይችላል የሚለውን ሃሳብ አይቀበሉም። ወንጌላውያን ግን ፔንታኮስት ከሙሴ የመጣ ነው የሚለውን የረዥም ጊዜ የአይሁድ እና የክርስትና እምነት አረጋግጠዋል።

ደራሲነት

ስለ ፔንታኮስት ደራሲነት የወንጌላውያን አመለካከቶችን ለመመርመር፣ በሁለት አቅጣጫዎች እንመለከታለን። በመጀመሪያ ለዚህ አመለካከት አንዳንድ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃዎችን እናስተውላለን። ሁለተኛ፣ የዘመናችን ወንጌላውያን “እስፊላጊ የሙሴ ደራሲነት” ተብሎ በሚጠራው ነገር እንዴት እንደሚያምኑ እናብራራለን። ሙሴ የፔንታኮስት ጸሐፊ መሆኑን አንዳንድ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃዎችን እንጀምር።

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃዎች

ቅዱሳት መጻሕፍት ሙሴ የፔንታኮስ ጸሐፊ ነው ለሚለው ባህላዊ አመለካከት ከበቂ በላይ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃዎችን ይዟል። ነገር ግን ለጊዜ ያህል፣ ከአዲስ ኪዳን ማስረጃ በመጀመር ከሦስት የተለያዩ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች የተወሰኑ ክፍሎችን ብቻ እንመለከታለን። ኢየሱስ የተናገረውን ሉቃስ 24:44ን አድምጡ፡-

እርሱም፡፡ ከእናንተ ጋር ሳለሁ በሙሴ ሕግና በነቢያት በመዝሙራትም ስለ እኔ የተጻፈው ሁሉ ይፈጸም ዘንድ ይገባል ብዬ የነገርኋችሁ ቃሌ ይህ ነው አላቸው። (ሉቃስ 24:44).

እዚህ ላይ፣ ኢየሱስ በዘመኑ እንደነበሩት ሌሎች አይሁዶች፣ ሙሴን፣ ነቢያትንና መዝሙሮችን፣ ብሉይ ኪዳንን በሙሉ በሦስት ክፍሎች ጠቅሷል። ሉቃስ በእነዚህ ስያሜዎች አማካኝነት ፔንታኮስ ወይም አሪትን ከሙሴ ጋር እንደሚያያይዘው በግልጽ አሳይቷል።

በዮሐንስ 5:46 ላይ ሙሴን የፔንታኮስ ጸሐፊ በማለት ኢየሱስ ተናግሯል።

ሙሴንስ ብታምኑት እኔን ባመናችሁ ነበር፤ እርሱ ስለ እኔ ጽፎአልና። (ዮሐንስ 5:46).

ከኢየሱስ ምስክርነት በተጨማሪ፣ ሌሎች የአዲስ ኪዳን ምንባቦች ከሙሴ የመጡትን የፔንታኮስ ክፍሎችን ያመለክታሉ። ይህንንም በማርቆስ 7:10፣ ዮሐንስ 7:19፣ ሮሜ 10:5 እና 1 ቆሮንቶስ 9:9 ላይ እናያለን።

በእውነቱ፣ የሙሴ ደራሲነት የአዲስ ኪዳን ድጋፍ በብሉይ ኪዳን ምስክርነት ላይ የተመሰረተ ነው። በብዙ አጋጣሚዎች፣ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ፔንታኮስን ከሙሴ ጋር ያያይዙታል። ለምሳሌ 2ኛ ዜና 25:4 አድምጡ፡

በሙሴም ሕግ መጽሐፍ እንደ ተጻፈ፡ እግዚአብሔርም፡፡ ሰው ሁሉ በገዛ ኃጢያቱ ይሙት እንጂ አባቶች በልጆች ፋንታ አይሙቱ፤ ልጆችም በአባቶች ፋንታ አይሙቱ ብሎ እንዳዘዘ የነፍስ ገዳዮችን ልጆች አልገደለም። (2 ዜና 25:4).

ተመሳሳይ የብሉይ ኪዳን ምንባቦች ሙሴን ከፔንታኮስ ጋር ያገናኙታል። እንደ 2 ዜና መዋዕል 35:12፣ ዕዝራ 3:2 እና 6:18; እና ነሀምያ 8:1 እና 13:1።

የአዲስ ኪዳንም ሆነ የብሉይ ኪዳን አጠቃላይ ምስክርነት ፔንታኮስ ራሱ ስለ ጸሐፊው በሚናገረው ላይ የተመሰረተ መሆኑን ልብ ልንል ይገባል። በትክክል ለመናገር፣ አብዛኛው ፔንታኮስ ስም-አልባ ነው። ከዘዳግም የመጀመሪያ ቁጥር በቀር፣ ሙሴ በእነዚህ መጻሕፍት መጀመሪያም ሆነ መጨረሻ ላይ ስለደራሲነቱ አልጠቀሰም። ነገር ግን ይህ በጥንታዊው ቅርብ ምስራቅ የተለመደ ነው። በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥም ያልተለመደ አልነበረም። በእርግጥ፣ ፔንታኮስ ራሱ ሙሴ ከእግዚአብሔር መገለጫችን እንደተቀበለ እና ለፔንታኮስ ድርሰት ተጠያቂ መሆኑን የሚያረጋግጡ ግልጽ መግለጫዎችን ሰጥቷል። ለምሳሌ፣ ዘጸአት 24:4 ሙሴ በዘፀአት 20:18-23:33 የሚገኘውን የቃል ኪዳኑን መጽሐፍ እንደጻፈ ይነግረናል። በዘሌዋውያን 1:1-2 ላይ በዘሌዋውያን ውስጥ ያሉት መመሪያዎች በሙሴ በኩል ለእስራኤላውያን እንደተሰጡ እንማራለን። በዘዳግም 31:1 እና 32:44፣ በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ የሚገኙትን ንግግሮች ሙሴ እንደ ተናገረ ተነግሮናል። በድምሩ፣ ፔንታኮስ በማያሻማ እና በግልፅ ሙሴ የፔንታኮስን ዋና ዋና ክፍሎች ይዘቶች በመቀበል እና በማስተላለፍ ንቁ ተሳትፎ እንደነበረው ይናገራል።

እነዚህ እና ሌሎች ብዙ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃዎች ወንጌላውያን ስለ ፔንታኮስ ደራሲነት የሚሰነዘሩ ተቺ ግምቶችን በመቃወም የቆሙበትን ምክንያት ያብራራሉ። በግልጽ ለማየት እንደሚቻለው፣ ቅዱሳት መጻሕፍት ከሙሴ ሕይወት በኋላ ብዙ ዘግይተው ነበር የተጻፉት የሚለውን የአርትዎት ተቺዎችን አሳብ አይደግፉም። የብሉይ እና የአዲስ ኪዳንን ምስክርነት ከተከተልን፣ ፔንታኮስን ከሙሴ ጋር ማያያዝ እንዳለብን እርግጠኞች መሆን እንችላለን።

ፔንታኮስታል እራሱን እራሱን እንደ ሞዛይክ ያሳያል። ከዘጸአት እስከ ዘዳግም ድረስ ሙሴ ከዋና ገፁ ባህሪያት አንዱ ነው። ጽሑፉ እራሱን የሚያቀርበው ከሙሴ ዘመን ጀምሮ እንደሆነ ነው። በዘጸአት ላይ ለምሳሌ ያህል...እግዚአብሔር ሙሴን የቃል ኪዳንን መጽሐፍ እንዲጽፍ እንደነገረው እርሱም ከዘጸአት 21 እስከ 23 ነው። በዘሌዋውያን መጽሐፍ ውስጥ ተከታታይ ንግግሮች እና ሕጎች እንደቀረቡ ከሙሴ ተነግሮናል። በእርግጥ ሙሴ በዘኑልቀ መጽሐፍ ውስጥ ዋና ገፁ ባህሪ ነው። በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ሙሴ የተናገራቸውን ተከታታይ ንግግሮች አግኝተናል፤ እናም በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ሙሴ ይህንን ክፍል ጽፎ ለካህናቱ እንደሰጠው ብዙ ጊዜ ተነግሮናል። እንግዲህ ይህ ማለት ሙሴ የዘዳግም መጽሐፍን በጠቅላላ ጻፈ ማለት አይደለም፤ ነገር ግን የዘዳግም መጽሐፍ ራሱ የሚነግረን የመጽሐፉን ጉልህ ክፍሎች፤ የመጽሐፉን ጅምላ ሙሴ ጽፎ ለካህናቱ እንደ ሰጠ ይነግረናል። ስለዚህ ለምሳሌ በኦሪት ዘዳግም ውስጥ እርሱ የመጨረሻው ደራሲም ሆነ የመጨረሻው ተራኪ ቢሆን፤ ሙሴ ራሱ ከጻፈው መጽሐፍ ቢያንስ 90% ሊኖረን ይችላል።

— ዶክተር ጎርደን ኤች. ጆንስተን

የሙሴ ደራሲነት መሠረታዊ ፅንሰ-ሀሳብ በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ማስረጃዎች የተደገፈ መሆኑን ከተመለከትን፤ ወደ ሁለተኛው አሳብ እንሸጋገራለን። የዘመናችን ወንጌላውያን መሠረታዊ የሙሴ ደራሲነት ሲሉ ምን ማለታቸው ነው?

መሠረታዊ የሙሴ ደራሲነት

ወንጌላውያን ስለ ፔንታኮስታል ተቺ አስተያየቶች ምላሽ ሲሰጡ፤ በተለያዩ መንገዶች ምላሻቸውን አሻሽለዋል። ነገር ግን በሃያኛው መቶ ዘመን አጋማሽ ላይ ስለ ፔንታኮስታል “መሠረታዊ የሙሴ ደራሲነት” መናገር የተለመደ ሆነ።

በ1949 በታተመው የብሉይ ኪዳን መግቢያ ላይ ኤድዋርድ ጄ. ያንግ ይህን አመለካከት ጠቅለል አድርጎ የገለጸበትን መንገድ አዳምጡ፡-

ሙሴ የጻፈውን... ፔንታኮስታልን ስናረጋግጥ፤ እሱ ራሱ የግድ እያንዳንዱን ቃል ጻፈ ማለት አይደለም። እንዲሁም፤ በመለኮታዊ አነሳሽነት፤ በኋላ ላይ ጥቃቅን ጭማሪዎች እና ክለሳዎች ሊኖሩ ይችላሉ። በቁም ነገር እና በመሰረቱ ግን፤ የሙሴ ውጤት ነው።

አሁን፤ ወንጌላውያን ስለ ሙሴ ደራሲነት ያለውን አመለካከት በዝርዝር ተረድተውታል። ነገር ግን በአንድም ሆነ በሌላ ደረጃ፤ ስለ “መሠረታዊ የሙሴ ደራሲነት” እንናገራለን ሁል ጊዜም ልናስታውሳቸው የሚገቡን ሦስት ነገሮች፡- ሙሴ የተጠቀመባቸውን ምንጮች፤ ፔንታኮስታል የተጻፈበትን ሂደት እና ከሙሴ ዘመን በኋላ ስለተፈጸመው የፔንታኮስታል ማሻሻያ ነው። በመጀመሪያ ሙሴ የተጠቀመባቸውን ምንጮች እንመልከት።

ምንጮች፡፡ እግዚአብሔር ለሙሴ በተለያዩ መንገድ ራሱን እንደገለጠ ቅዱሳት መጻሕፍት ይነግሩናል። ለምሳሌ፤ እግዚአብሔር የመጀመሪያዎቹን አሥር ትእዛዛት የጻፈው በጣቱ ነው። የቃል ኪዳን መጽሐፍ ደግሞ እግዚአብሔር ለሙሴ በሲና ተራራ የሰጠውን ሕግ ይዟል። ነገር ግን እንደሌሎች የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍሎች ሁሉ፤ ሙሴም ፔንታኮስታልን ሲጽፍ ተጨማሪ ምንጮችን እንደተጠቀመ የሚጠቁሙ ምልክቶች አሉ።

በአንድ በኩል፤ ምናልባት ከተለያዩ የቃል ወጎች የተወሰደ ነው። ለምሳሌ ያህል፤ ሙሴ ገና በለጋ የልጅነት ጊዜው ከተወለደ እናቱ እና ከቤተሰቡ አንዳንድ ነገሮችን ተምሯል። በተጨማሪም፤ በዘጸአት 18:17-24 ላይ ሙሴ ከአማቱ፤ ከምድያማዊው ከዮቶር የተሰጠውን መመሪያ በጣም ይቀበል እንደነበር እንመለከታለን።

ከየትኛውም የፔንታኮስታል ክፍል በስተጀርባ ስላለው የቃል ወጎች፣ የቅድመ-ታሪክን ወይም ሌላ ክፍልን ጨምሮ፣ ስናወራ በድፍረት ነው ምክንያቱም ለዚህ ምንም ተጨባጭ ማስረጃ የለንም። "በአፍ" ስትሉ ምን ማለት ነው፣ ምንም አልተጻፈም ማለት ነው። ነገር ግን ጉዳዩን ለአንድ ደቂቃ ብቻ ስታስብ፣ ሙሴ ምናልባት አንድ ቀን እነዚህን ታሪኮች እንዳሰበ ብቻ ሳይሆን እግዚአብሔርም እነዚህን ታሪኮች አንድም ቀን ሳይነግረው እንዳልቀረ እንደነገነዘብ የሚረዱን ሁለት ነገሮችን እናውቃለን። የቃል ዳራ። ለዚህም አንዱ ማስረጃ የጥንት ባህሎች ዛሬም ቢሆን ብዙ የሚደገፉት በተረት ተረት ላይ ነው። ብዙው ደግሞ ከትውልድ ወደ ትውልድ የህዝቦቻቸውን ጥንታዊ ታሪኮች ይደጋግማሉ፣ ይህም ብዙውን ጊዜ ሰዎች ተመሳሳይ መስል ድርጊቶችን ከሚያደርጉበት ከመጽሐፍ ቅዱሳዊ ጊዜ ጋር ተመሳሳይ ነው። ነገሮች ለዚያም በፔንታኮስታል ውስጥ ያለን በጣም ተጨባጭ ማስረጃ በዘጸአት እና በዘኁልቀኝ ላይ የሚገኙት ታሪኮች በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ በተደጋጋሚ የተደጋገሙበት መንገድ ነው። በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ፣ በዘጸአት እና በዘኁልቀኝ መጽሐፍ ውስጥ የምናገኛቸውን ነገሮች የሚያካትቱ ሙሴ ንግግር ሲሰጥ ወይም ስብከቶችን የሰጠበትን አውድ ተሰጥቶናል። ነገር ግን ስለእነርሱ የሚያስደንቀው ነገር ተመሳሳይ ሲሆኑ በትክክል አንድ አይነት አይደሉም። እናም ካለፈው ታሪክ የመውሰድ ወይም ካለፈው ታሪክ የመውሰድ፣ የተከሰቱ ነገሮች እና ከትውልድ የሚተላለፉበት ባህል በሙሴ ዘመን ባሕል ነበረ፣ በእስራኤልም በዚያ ዘመን ነበረ። ከትውልድ ወደ ትውልድ እየተላለፉ በእናንተም ዘመን ጥቅም ላይ የሚውሉባቸው መንገዶች አሉ። በእርግጥ ሙሴ በእናቱ ቤት እንዳደገ በህይወቱ መጀመሪያ ላይ ታውቃለህ፣ ይህ ደግሞ ስለ ቅድመ አያቶቹ እንዲያውቅ፣ እንደ ዕብራዊ ማንነቱን የሚያውቅ፣ ማንነቱን የሚያውቅ ታሪክ ይሰጠው ነበር። የአብርሃም ዘር ነው። እና በእርግጥ፣ ሙሴ ከእስራኤል ሽማግሌዎች ጋር ሲገናኝ፣ ከዮቶር ጋር ከነበረው ጊዜ በኋላ ሲመለስ፣ ለዘፍ ልዩ የሆኑ ብዙ ታሪኮችን ይማር ነበር። እናም፣ ሙሴ የተለያዩ የፔንታኮስታል ክፍሎችን እንደጻፈ በቃል ወጎች ወይም ከትውልድ ወደ ትውልድ በሚነገሩ ታሪኮች ላይ የተመሰረተ ነው ብለን የምናስብበት በቂ ምክንያት አለ።

— ዶ/ር ሪቻርድ ኤል.ፕራት፣ ጁኒየር

የቃል ወጎች ተጽዕኖ በሚቃጠል ቁጥቋጦ ላይ የሙሴን ጥሪ አስደናቂ ገጽታ ያብራራል። በዘጸአት 3:13, 16 ላይ የሆነውን አድምጡ።

ሙሴም እግዚአብሔርን። እነሆ፣ እኔ ወደ እስራኤል ልጆች በመጣሁ ጊዜ። የአባቶቻችሁ አምላክ ወደ እናንተ ላከኝ ባልሁም ጊዜ። ስሙስ ማን ነው? ባሉኝ ጊዜ። ምን እላቸዋለሁ? አለው። ሂድ የእስራኤልንም ሽማግሌዎች ሰብስብ። እግዚአብሔር የአባቶቻችሁ አምላክ የአብርሃም የይስሐቅም የያዕቆብም አምላክ። መገባደጃችሁን ገብኝኋችሁ፣ በግብፅም የሚደረግባችሁን አየሁ፤ (ዘጸአት 3:13, 16).

እግዚአብሔር ሙሴን “ጌታ” ወይም ያህዌ—“የአብርሃም፣ የይስሐቅና የያዕቆብ አምላክ” ሲል እንዲጠራው ብቻ እንደነገረው ልብ በል። አንድ ሰው ሙሴን ያህዌ (ያህዌ) ስለሚለው መለኮታዊ ስምና ስለ አባቶች ወጎች አስተምሮት መሆን አለበት። ባይሆን የእግዚአብሔር ቃል በሙሴ አእምሮ ውስጥ ስፍር ቁጥር የሌላቸው ጥያቄዎችን ያስነሳው ነበር። ነገር ግን፣ እዚህ እንደምናየው፣ ሙሴ የእግዚአብሔርን መመሪያ ለመቀበል በጣም ተዘጋጅቶ ስለነበር ስለ እርሱ ምንም ዓይነት ጥያቄ አላነሳም።

የሙሴ ምንጮች ፔንታኮስታልን ሲያቀናብር ነፃ ሰነዶችን እንዳካተቱ የበለጠ እርግጠኞች መሆን እንችላለን። ይህንንም በዘጸአት 24:7 ላይ እናያለን። ይህ ቁጥር የሚያመለክተው ሙሴ “የቃል ኪዳንን መጽሐፍ” የጻፈው ራሱን የቻለ ሰነድ ሆኖ በኋላም በዘጸአት መጽሐፍ ውስጥ እንዳካተተ ነው። በዘኁልቀኝ 21:14-15 ደግሞ፣ ሙሴ “የእግዚአብሔር የጦርነት መጽሐፍ” ተብሎ ከሚጠራው ነባር መጽሐፍ ጂኦግራፊያዊ ማጣቀሻዎችን ጠቅሷል።

ከዚህም በተጨማሪ በዘፍጥረት 5:1 ላይ “የአዳም ትውልድ መጽሐፍ” ተብሎ ስለተጠራ ውጫዊ የሥነ ጽሑፍ ምንጭ በግልጽ የሚናገረውን እናነባለን። ይህ ቀጥተኛ ትርጉም እንደሚያመለክተው፣ ሙሴ ስለ አዳም ዘሮች ከትክክለኛው “መጽሐፍ” ወይም “ጥቅል” — ገጃጃ (ሴፈር) በዕብራይስጥ ያገኘውን መረጃ ሳይጠቅስ አልቀረም።

ከዚህም በላይ ዘጸአት 17:14 የሚያመለክተው የውጊያ መዝገብ ነው። በዚህ ጥቅስ እግዚአብሔር ሙሴን እንዲህ ብሎ አዘዘው።

እግዚአብሔርም ሙሴን። የአማሌቅን ዝክር ከሰማይ በታች ጨርሼ እደመስሳለሁና ይህን ለመታሰቢያ በመጽሐፍ ጻፈው፣ በኢያሱም ጆሮ ተናገር አለው። (ዘጸአት 17:14).

እግዚአብሔር ለሙሴ የሰጠው ትእዛዝ ሙሴ በአጠቃላይ የፔንታኮስ መጽሐፍ ከመጻፉ በፊት ቢያንስ አንዳንድ ክንውኖችን እንደመዘገበ ያሳያል።

ፔንታኮስን ስትመለከቱ፣ በተለይ በዘፍጥረት መጽሐፍ ውስጥ፣ ሙሴ በእርግጥ በጣም ጥንታዊ የሆኑ ሰነዶችን እየያዘ ይመስላል። ሙሴ አራት ቋንቋዎችን እንደሚያውቅ እናውቃለን። ሙሴ ግብፃውያንን ቋንቋ ያውቅ ነበር። ያደገው በዕብራይስጥ ቤተሰብ ውስጥ በመሆኑ ዕብራይስጥ ያውቅ ነበር። እናቱ የራሷ አሳዳጊ ነበረች። የዚያን ጊዜ የጋራ ቋንቋ የሆነውን ዓለም አቀፋዊ የንግድና ዲፕሎማሲያዊ ቋንቋ አካዲያን እንደሚያውቅም እናውቃለን። እና ደግሞ አራማይክን ያውቅ ነበር። ምክንያቱም አራማይክ እስራኤላውያን በጥንት ዘመናቸው ይናገሩት የነበረው ቋንቋ ነው - አብርሃም፣ ይስሐቅ፣ ያዕቆብ እና በመሳሰሉት ዘመን ማለት ነው። ስለዚህ ሙሴ በጣም የሰለጠነ፣ የተማረ ሰው ነበር። እናም የዘፍጥረትን መጽሐፍ ባዋቀረበት መንገድ ላይ አንዳንድ ሰነዶችን እየተጠቀመ እንደሆነ እየነገረን ይመስላል። ምክንያቱም አሥር ጊዜ እንዲህ ይለናል፣ “እነዚህ ትውልዶች ናቸው...” ወይም “እነዚህ የ...” እና የመሳሰሉት መለያዎች ናቸው። እናም እነዚያን እርሱ ያገኘቸው፣ ያጠራቀማቸው፣ ምናልባትም ከመጀመሪያ ቋንቋ፣ ከፊሉን አራማይክ፣ ምናልባትም፣ ወይም ቀደም ሲል ከነፃናዊ ወደ ዕብራይስጥ የተረጎማቸው ሊሆኑ ይችላሉ። ዘፍጥረትን ይጽፍ ለነበረው ሰዎች የጻፈው ይሆናል። ይህ ከዘፍጥረት በኋላ የሆነ አይመስልም። አንድ ጊዜ ወደ ዘሌዋውያን እና ዙጉልቶ እና የመሳሰሉት፣ እና በእርግጥ ዘጸአት እና ዘዳግም ከደረሰክ በኋላ፣ የመጨረሻዎቹን አራቱን የፔንታኮስ መጻሕፍት ካገኘ በኋላ፣ ሙሴ በበታው ያሉትን በሥዕሉ ላይ እየጻፈ ነው። እርሱ እዚያ ነው፣ እንዲከሰት እያደረገ ነው። በይበልጥ ደግሞ፣ እግዚአብሔር ይህን እንዲፈጸም አድርጓል፣ ምክንያቱም የእነዚያ መጻሕፍት አብዛኛው የእግዚአብሔር በነቢይ የተናገረው ቃል ነው።

— ዶክተር ዳግላስ ስቱዋርት

ወንጌላውያን ስለ ሙሴ ጸሐፊነት ሲናገሩ የቃል እና የጽሑፍ ምንጮችን ከመቀበል በተጨማሪ፣ ፔንታኮስ የተጻፈው ውስብስብ በሆነ ሂደት እንደሆነ ይገነዘባሉ።

ሂደት። ለመጀመር፣ ሙሴ አብዛኛው የፔንታኮስ ቃል በትክክል ከመጻፉ በፊት በቃል ንባብ አቅርቧል። በዘፀአት እና በዘዳግም ውስጥ የተናገራቸው ንግግሮች ለዚህ ግልጽ ምሳሌዎችን ይሰጡናል። እና ምናልባትም ሌሎች የፔንታኮስ ክፍሎች ለእስራኤል በቃል የተሰጡ እና በኋላ የተጻፉ ሳይሆኑ አልቀሩም።

በተጨማሪም ሙሴ አማካኝነት - ጸሐፍትን - ፔንታኮስን ለመጻፍ ሳይጠቀም አይቀርም። ሙሴ የተማረው በግብፅ ቤተ መንግሥት እንደሆነ እናውቃለን። ስለዚህ፣ ጸሐፍትን አፈሴላዊ ሰነዶችን ለመጻፍ የመጠቀምን በደንብ ያውቀዋል። ሙሴ የእስራኤል መሪ እንደመሆኑ መጠን በእርሱ ቁጥጥር ሥር የሚገኙትን የፔንታኮስ መጻሕፍትን ካልሆኑ ብዙ እንዲጽፉ አማካኝነትን አዟል።

ሌሎች በመንፈስ አነሳሽነት የተጻፉ የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሐፊዎችም ጸሐፊዎችን እንደቀጠሩ ቅዱሳት መጻሕፍት ግልጽ ናቸው። ለምሳሌ በኤርምያስ 36:4 ላይ ነቢዩ ኤርምያስ ቃሉን እንዲጽፍ ደቀ መዝሙሩን ባርክን በግልፅ አዘዘው።

የዚህ አሰራር ማስረጃ በዋነኛነት በፔንታኮስታል ያልተስተካከሉ የአጻጻፍ ስልቶች ውስጥ ማየት እንችላለን። ለምሳሌ፣ በዘፍጥረት የተለያዩ ክፍሎች ውስጥ ያሉት የትረካ ዘይቤዎች አንዳቸው ከሌላው ፈጽሞ የተለዩ ናቸው። በዘዳግም ቀመር እና በተደጋገሙ ዕብራይስጥ እና በሁሉም የፔንታኮስታል መጻሕፍት መካከል አስደናቂ ልዩነቶችን እናያለን። በሁሉም ዕድል፣ እንደዚህ ያሉት ልዩነቶች የተለያዩ ጸሐፊትን ሥራ ያንጸባርቃሉ።

አስፈላጊው የሙሴ ደራሲነት ምንጮቹን እና ሙሴ የተጠቀመበትን ሂደት ብቻ ሳይሆን ከሙሴ ጊዜ በኋላ የፔንታኮስታል ማዘመንንም ይመለከታል።

ማሻሻል። እንደተመለከትነው፣ ተቺ ተርጓሚዎች እስራኤል ከምርኮ ከተመለሰች በኋላ የመጨረሻውን መልክ እንደደረሰው የፔንታኮስታል ሁሉ ይመለከቷቸዋል። ወንጌላውያን ግን ፔንታኮስታል የመጣው በሙሴ ዘመን እንደሆነ ያምናሉ። አሁንም፣ ከሙሴ ዘመን በኋላ መጠነኛ የአርትዖት ማሻሻያዎችን የሚወክሉ አንዳንድ የፔንታኮስታል ክፍሎች አሉ።

አሁን፣ የፔንታኮስታል ልዩ ክፍሎች ስንገልጽ በጣም መጠንቀቅ አለብን። ለምሳሌ አንዳንድ ተርጓሚዎች ስለ “ፍልስጥኤማውያን” የሚናገረው እያንዳንዱ ክፍል ከሙሴ ዘመን በኋላ የተፃፈ መሆን አለበት ይላሉ። ግን ይህ አመለካከት ቢያንስ በሶስት ምክንያቶች ከማሳመን ያነሰ ነው። በመጀመሪያ ፍልስጥኤማውያን በክልሉ ውስጥ ስለመኖራቸው የአርኪኦሎጂ መረጃ አከራካሪ ነው። ሁለተኛ ሙሴ “ፍልስጥኤማዊ” የሚለውን ቃል (ትርጉሙ “ተጓዥ” ማለት ነው) እንደ ሶቪየት ሎጂያዊ ስያሜ ተጠቅሞ ሊሆን ይችላል። ሦስተኛ “ፍልስጥኤማዊ” የሚለው ቃል በሙሴ ዘመን ባይታወቅም፣ ሁልጊዜም “ፍልስጥኤማዊ” የሚለው ቃል ከሙሴ ዘመን በኋላ ተደራሲያን ለመርዳት መጠነኛ ማሻሻያ ሊሆን ይችላል።

በተመሳሳይ መልኩ፣ በዘፍጥረት 36:31-43 ላይ የኤዶማውያን ገዥዎች ዝርዝር ከሙሴ የሕይወት ዘመን በላይ እንደሆነ ተርጓሚዎች ተከራክረዋል። ነገር ግን በዘፍጥረት ውስጥ የተዘረዘሩት የኤዶም ገዥዎች ማንነት እርግጠኛ አይደሉም። እና እነዚህ ምንባቦች ከሙሴ ጊዜ በኋላ የተጨመሩ ዝርዝሮችን ትንሽ ማራዘሚያ ብቻ ሊይዙ ይችላሉ።

በፔንታኮስታል ውስጥ ለአነስተኛ ማሻሻያ አንድ ግልጽ ምሳሌ በዘፍጥረት 14:14 ይገኛል።

አብራምም ወንድሙ እንደ ተማረከ በሰማ ጊዜ በቤቱ የተወለዱትን ሦስት መቶ አሥራ ስምንት ብላቴኖቹን አሰለፈ። ፍለጋቸውንም ተከትሎ እስከ ዳን ድረስ ሄደ። (ዘፍጥረት 14:14).

ይህ ክፍል አብርሃም ጠላቶቹን “እስከ ዳን” እንዳሳደዳቸው ይናገራል። ነገር ግን ይህ ስሜናዊ ክፍል እስከ ኢያሱ ዘመን ድረስ ዳን ተብሎ እንደማይጠራ ኢያሱ 19:47 ላይ እንማራለን። ስለዚህ፣ ቅዱሳን ጽሑፎች እራሳቸው ዘፍጥረት 14:14 የተሻሻለውን የቦታ ስም እንደሚያንጸባርቅ ያሳያሉ። ይህ ዓይነቱ ዘመናዊነት በኋላ አንባቢዎች የአብርሃምን ታሪክ ከሚያውቁት ጂኦግራፊ ጋር እንዲያያይዙት ይረዳቸዋል። እና በፔንታኮስታል ውስጥ ያሉ ሌሎች በርካታ ምንባቦች በተመሳሳይ መንገድ ተዘምነዋል።

ምናልባት በፔንታኮስታል ውስጥ በጣም የታወቀው እና በጣም አስፈላጊው ማሻሻያ በዘዳግም 34 ላይ የሚገኘው የሙሴ ሞት ዘገባ ነው። ግን እዚህም ቢሆን፣ በእስራኤል ህግ ሰጪ ላይ ምን እንደተፈጠረ የሚገልጽ ተጨማሪ ነገር አለን።

ከእንደዚህ አይነት ጥቃቅን ዝመናዎች በተጨማሪ፣ የዕብራይስጥ ቋንቋ ሲዳብር የፔንታኮስታል ቋንቋም ተዘምኗል። የቅርብ ጊዜ ጥናቶች ሙሴ የጻፈው ምሑራን “ፕሮቶ ዕብራይስጥ” ብለው በጠሩት ቋንቋ እንደሆነ ጠቁመዋል። “የአማርና ፊደላት” በመባል የሚታወቁት በግብፅ ከሚገኙ ዓለም አቀፍ ሰነዶች የተገኙ መረጃዎች እንደሚያመለክቱት ይህ የዕብራይስጥ ቋንቋ በሙሴ ዘመን ይገለገሉባቸው ከነበሩት የከነዓናውያን ቀበሌኛዎች ጋር በቅርብ ይዛመዳል። ነገር ግን ይህ ቋንቋ በባሕላዊው የዕብራይስጥ ጽሑፍ ውስጥ ከምናገኘው የፔንታኮስታል ቋንቋ በጣም ቀደም ብሎ ነበር።

የብሉይ ኪዳን ቋንቋ ጥያቄ አስደናቂ ነው። ይህ ቋንቋ መቼ ነው የመጣው... ከየት ነው የመጣው? የት ነው የወጣው? ሰዎችን ለረጅም ጊዜ ግራ ያጋባቸው አንዱ ነው፤ ምክንያቱም መሬት ላይ ከሥነ ቅርስ ጥናት የተገኘው ማስረጃ፤ የዕብራይስጥ ጽሑፍ፤ የጥንት ዕብራይስጥ አለ ወይ? እና በቅርብ ጊዜ ውስጥ፤ በሃያኛው ክፍለ ዘመን በቁፋር የተገኙ በጣም ጥቂት ጽሑፎች አሉን። ግን ሁሉም ዘግይተው ይመጣሉ። ከሙሴ ጊዜ ዘግይተው ይመጣሉ... እና ታዲያ፤ በዚህ ምን ታደርጋለህ? እንግዲህ፤ በአሥራ ሦስት መቶ፤ በአሥራ አራተኛው ክፍለ ዘመን ዓ.ዓ. ማስረጃዎች አሉን። ሙሉ ዲፕሎማሲያዊ ደብዳቤ እንደ ነበረ፤ በእስራኤል ምድር በከነዓን ሳይሆን በግብፅ ምድር በከነዓን የተቆፈረ መዛግብት - የእስራኤል ምድር ይሆናል - በግብፅ... እናም በአካድያን ይጽፋሉ፤ እርሱም ከሜሶጶጣሚያ የተገኘ ቋንቋ ነው። ነገር ግን ቋንቋው ነው፤ በጊዜው የነበረው ዓለም አቀፍ የዲፕሎማሲ ቋንቋ ነው። ነገር ግን ከነዓናውያን ናቸው፤ በግብፅ ውስጥ ለሚኖሩ ገዥዎቻቸው የሚጽፉ የአገር ውስጥ ሰዎች ናቸው፤ እና እዚያ ያላቸው ትንሽ የኅዳግ ማስታወሻዎች የላቸውም፤ ይህም በከነዓናውያን የተጻፈ ነው። እና ከዚያ የእኛ ግንኙነት ነው። የከነዓን ቋንቋ እንግዲህ በሙሴ ጊዜ ከነበረው ዕብራይስጥ ጋር የሚያገናኘን ነው። አሁን፤ በእርግጥ፤ ምንም አይነት መዝገብ የለንም፤ ከዕብራይስጥ የሙሴ ዘመን ምንም ነገር የለንም፤ ግን ይህ የእኛ ግንኙነት ነው፤ ይህ የእኛ ድልድይ ነው። ስለዚህ፤ ከከነዓናውያን ኅዳግ ማስታወሻዎች የሄደው በሙሴ ዘመን ወደነበረው ዕብራይስጥ ሲሆን ይህም እንደ መደበኛ መጽሐፍ ቅዱሳዊ ዕብራይስጥ አብዛኛው የቅድመ-ግዛት ዕብራይስጥ እና ከግዛቶች በፊት ያለው ጽሑፍ የመጡበት ነው። ስለዚህ ያ የእኛ ግንኙነት ነው። እርሱ ቀጥተኛ ያልሆነ ነው፤ ግን እርሱ እውነተኛ ነው ፣ እና እርሱ ትልቅ ነው።

— ዶክተር ቶም ፒተር

በእስራኤል ነገሥታት ዘመን፤ በ1000 ዓ.ዓ. እና በ600 ዓ.ዓ.፤ ቋንቋው ያደገው አሁን “አሮጌ” ወይም “ፓሊዮ-ዕብራይስጥ” ተብሎ ወደሚጠራው ስፍራ ነበር። ብዙ ሊቃውንት የፔንታኮስ ክፍል ክፍሎች ከዚህ የዕብራይስጥ ክፍል ለምሳሌ የዘፀአት 15 እና ዘዳግም 32 ክፍሎች እንደሚመስሉ ይስማማሉ።

ነገር ግን አብዛኛው የፔንታኮስ ክፍል ከክርስቶስ ልደት በፊት በስምንተኛው ክፍለ ዘመን እና በስድስተኛው መቶ ዘመን መጀመሪያ መካከል ባለው ጊዜ ውስጥ በጥቅም ላይ ከነበረው የዕብራይስጥ እድገት ደረጃ አሁን የምንጠራውን የቃላት አጻጻፍ፤ የፊደል አጻጻፍ እና ስዋሰውን ይመስላል።

ከዚህ ማስረጃ፤ ሙሴ ራሱ የተጠቀመበት ፕሮቶ-ዕብራይስጥ ወደ ፓሊዮ-ዕብራይስጥ የዘመነ ይመስላል። ከዚያ በኋላ አሁን በዕብራይስጥ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እንዳለን ወደ ክላሲካል ዕብራይስጥ ተለወጠ።

በኢየሱስ እና በሐዋርያቱ እና በነቢያቱ ዘመን የፔንታኮስ ዕብራይስጥ በእነዚህ አይነት ለውጦች ውስጥ እንዳለፈ ሁልጊዜ ማስታወስ ጠቃሚ ነው። ነገር ግን ይህ እውነታ ኢየሱስም ሆነ ተከታዮቹ በዘመናቸው የነበሩትን ፔንታኮስ ሙሴ ራሱ የጻፈውን ነገር በታማኝነት እንደሚወክል አድርገው እንዲመለከቱ አላደረጋቸውም። ስለዚህ ዛሬ የክርስቶስ ተከታዮች እንደመሆናችን መጠን፤ ፔንታኮስ አሁን እንዳለን የሙሴን የመጀመሪያ ጽሑፎች በታማኝነት እንደሚወክል እርግጠኞች መሆን እንችላለን።

እስካሁን፤ የዘመኑን የወንጌል አመለካከቶች ተመልክተናል እና ወንጌላውያን ወደ ፔንታኮስ የሚያመጡትን አንዳንድ አስፈላጊ ቅድመ-ግምቶችን ዳሰስን። እናም ወንጌላውያን የዚህን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ደራሲነት እንዴት እንደሚመለከቱ ተመልክተናል። አሁን፤ እነዚህ አመለካከቶች ወንጌላውያን በሚከተሏቸው የትርጓሜ ስልቶች ላይ ተጽዕኖ ያሳደረባቸውን አንዳንድ መንገዶች እናስተውል።

የትርጓሜ ስልቶች

እነዚህን የትርጓሜ ስልቶች ለመግለፅ ብዙ መንገዶች አሉ፤ ነገርግን ወንጌላውያን ስለተከተሉት ሶስት ዋና አቅጣጫዎች እንነጋገራለን። በመጀመሪያ ጭብጥ ትርጓሜ ብለን የምንጠራውን እንመለከታለን። ከዚያም ታሪካዊ ትርጓሜዎችን እንመረምራለን። በመጨረሻም የስነ-ጽሑፍ ትርጓሜን እንመረምራለን ። እነዚህ ሦስቱ ስልቶች እርስ በርስ የሚደጋገፉ ናቸው እና አንዳቸው ከሌላው ተነጥለው በጭራሽ አይሰሩም። ነገር ግን የተለያዩ አጽንዖቶችን ይወክላሉ። ስለዚህ እነርሱን በተናጥል ለመመልከት ይረዳል። ከጭብጥ ትርጓሜ እንጀምር።

የጭብጥ ትርጓሜ

በጭብጥ አተረጓጎም ውስጥ ለእኛ አስፈላጊ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ለማሰላሰል ፔንታኮስት እንደ መስታወት እንመለከታለን። ወንጌላውያን በዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ውስጥ አንዳንድ ርዕሰ ጉዳዮችን ወይም ጭብጦችን በሕጋዊ መንገድ አጽንዖት ሰጥተዋል። ግን እንደምናየው፣ በፔንታኮስት ውስጥ ያለው እያንዳንዱ መጽሐፍ የራሱ የሆነ ቅድሚያ የሚሰጣቸው ነገሮች አሉት። ስለዚህ፣ ሙሴ ራሱ እነዚህን ጭብጦች አጽንዖት ሰጥቷል ወይም ላይሆን ይችላል። ይህ አካሄድ በብዙ ሺህ ዓመታት ውስጥ አብዛኛው የክርስቲያን አተረጓጎም ተለይቶ ይታወቃል።

ክርስቲያኖች አጽንዖት የሰጡት የጭብጦች ዝርዝር በጣም ረጅም ነው። አንዳንዶች የግል ጥያቄዎችን እና ወቅታዊ ውዝግቦችን አጽንዖት ሰጥተዋል። ሌሎች ደግሞ በትውፊታዊ ሥርዓታዊ ሥነ-መለኮት ውስጥ ያላቸውን አመለካከት ለመደገፍ ፔንታኮስት ተጠቅመዋል። ለምሳሌ፣ ፔንታኮስት ስለ እግዚአብሔር ብዙ ነገሮችን ገልጿል። በተለያዩ የሰው ልጅ ገጽታዎች ላይም ብዙ ጊዜ ያሳልፋል። እና በአጠቃላይ ለቀሪው ፍጥረት ብዙ ትኩረት ይሰጣል።

አሁን፣ ለጭብጥ አተረጓጎም ትልቅ እንቅፋት ከሆኑት አንዱ የሙሴ የመጀመሪያ መሪ ሃሳቦች ወደ ተስፋይቱ ምድር ለተከተሉት እስራኤላውያን የመሆኑን እውነታ ብዙ ጊዜ የሚቀንስ መሆኑ ነው። እና ለዚህ የመጀመሪያ አውድ ብዙ ትኩረት ስላልተሰጠው፣ ጭብጡ ትርጉሞች ብዙውን ጊዜ ትኩረትን ወደ ጥቃቅን ጭብጦች ከመሳብ የበለጡ አይደሉም።

ቢሆንም፣ ሁልጊዜም ልብ ልንል የሚገባን አዲስ ኪዳን ይህን የፔንታኮስት አካሄድ ያረጋግጣል። ኢየሱስ እና የአዲስ ኪዳን ደራሲዎች የሙሴን መጽሐፍት በእምነት፣ ፍቺ እና ሥራ መጽደቅን እና በዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ውስጥ ያሉ ሌሎች በአንጻራዊ ሁኔታ ሲታይ አነስተኛ ጭብጦችን ሲገልጹ ተመልክተዋል። ስለዚህ፣ ጭብጦችን ወደ እነዚህ ቅዱሳት መጻሕፍት ከማንበብ መጠንቀቅ አለብን። ጭብጥ ትርጓሜ ለፔንታኮስት ጠቃሚ አቀራረብ ሊሆን ይችላል።

ከጭብጥ አተረጓጎም የትርጓሜ ስልት በተጨማሪ፣ ወንጌላውያንም ታሪካዊ ትርጓሜ ብለን በምንጠራው ፔንታኮስት መቃኘት የተለመደ ነበር።

ታሪካዊ ትርጓሜ

ወንጌላውያን የፔንታኮስት ሥነ-መለኮታዊ ጭብጦች እውነት እንደሆኑ ያምናሉ። በተጨማሪም የኢየሱስን እና የሐዋርያቱን እና የነቢያቱን ምሳሌዎች በመከተል፣ የፔንታኮስት የታሪክ ዘገባ እውነት እንደሆነ ያምናሉ። በዚህ ምክንያት ወንጌላውያን ብዙውን ጊዜ ፔንታኮስትን በጥንት በታሪክ ውስጥ ምን እንደተከሰተ ለማወቅ በሚያስችል መንገድ ይተረጎሙታል።

የጭብጥ የትርጓሜ ስልቶች ፔንታኮስትን እንደ መስታወት እኛ ማየት በምንፈልጋቸው ጭብጦች ላይ ትኩረት እንደሚያደርግ ጠቅሰናል። ነገር ግን የታሪክ ትንታኔ ፔንታኮስትን የታሪክ መስኮት አድርጎ ይመለከታቸዋል። ከኋላቸው ያለውን ታሪክ ለመዳሰስ ያህል የሙሴን መጻሕፍት እንመለከታለን።

ዘፍጥረት ከፍጥረት ጀምሮ እስከ የሴፍ ዘመን ድረስ ያለውን ታሪክ ይዘረዝራል። የዘፀአት ዋና ታሪክ ከየሴፍ ሞት አንስቶ እስራኤል ከሙሴ ጋር በሲና ተራራ ግርጌ እስከ ሰፈሩበት ጊዜ ድረስ ይዘልቃል። ዘሌዋውያን ሙሴ በሲና ተራራ በነበረበት ጊዜ ስላገኛቸው አንዳንድ ሕጎችና ሥርዓቶች በዝርዝር ይገልጻል። ቁጥሮች ከሲና ተራራ ወደ ሞዳብ ሜዳ የወጡትን የመጀመሪያ እና ሁለተኛ ትውልዶች ጉዞ ያሳያል። ዘዳግም ሙሴ እስራኤላውያን ወደ ከነዓን ሊገቡ ሲሉ በሞዳብ ሜዳ ላይ ስለ ተናገሩት ንግግር ገልጿል። በታሪካዊ አተረጓጎም፣ ወንጌላውያን ይህን ይልቁንም ግልጽ የሆነ ታሪካዊ አቅጣጫን አቢይ አድርገውታል።

የታሪካዊ አተረጓጎም ዋጋ ያለው ቢሆንም፣ ይህ የፔንታኮስታል አካሄድ ውስንነቶችም አሉት። ልክ እንደ ጭብጥ ትንተና፣ ታሪካዊ ትርጓሜ ለሙሴ እና ለመጀመሪያዎቹ ተደራሲያኑ ብዙ ትኩረት አይሰጥም። ይልቁንም የፔንታኮስታል መጻሕፍት ከመጻፍ በፊት እግዚአብሔር በተለያዩ ጊዜያት ባደረገው ነገር ላይ ያተኮረ ነው። እግዚአብሔር አዳምና ሔዋንን ምን አደረገ? የኖህ የጥፋት ውሃ አስፈላጊነት ምን ነበር? አብርሃም ከእግዚአብሔር ጋር እንዴት ተገናኘ? እስራኤል ባሕሩን በተሻገሩ ጊዜ እግዚአብሔር ምን አከናወነ? እነዚህ ህጋዊ ፍለጋዎች ናቸው፣ ነገር ግን የሙሴን እንደ ደራሲ እና የእስራኤል የመጀመሪያ ተደራሲያን አስፈላጊነት ይቀንሳሉ።

በግልጽ ለማየት እንደሚቻለው፣ ወንጌላውያን ፔንታኮስታልን የጭብጥ አተረጓጎም እና ታሪካዊ ትርጓሜ በብዙ መንገዶች ተጠቅመዋል። ነገር ግን ከቅርብ አሥርተ ዓመታት ወዲህ፣ ሦስተኛው አቅጣጫ ወደ ፊት መጥቷል። ይህን ጽሑፋዊ ትርጓሜ ብለን ልንጠራው እንችላለን።

ጽሑፋዊ ትርጓሜ

የጭብጥ ትርጓሜና ፔንታኮስታልን እንደ መስታወት አድርጎ መመልከት ለእኛ አስፈላጊ የሆኑ ጭብጦችን ለማንጸባረቅ እንደሚረዳን ተመልክተናል። የታሪክ ትንታኔ ፔንታኮስታልን ከመጻፍ በፊት የታሪክ ክንውኖችን እንደ መስኮት ይመለከተዋል። በአንጻሩ፣ ሥነ-ጽሑፋዊ ትንተና ፔንታኮስታልን እንደ ቁም ነገር የሥነ-ጽሑፍ የሥነ ጥበብ ሥራ በተለይ ቀደምት ተደራሲያን ላይ ተጽዕኖ ለማድረግ እንዴት እንደተጠቀመ ያያል። በመሠረቱ፣ ሥነ-ጽሑፋዊ አተረጓጎም ሙሴ ፔንታኮስታልን በሚጽፍበት ጊዜ በመጀመሪያዎቹ እስራኤላውያን ተደራሲያን ላይ እንዴት ተጽዕኖ ሊያሳድር አስቦ ነበር? በማለት ይጠይቃል።

ሙሴ ብዙ ዓላማ ነበረው ማለት ተገቢ ነው። ነገር ግን እነዚህን ዓላማዎች በአጠቃላይ ለመግለጽ ይረዳል። ስለዚህ፣ የሙሴን ግብ በዚህ መንገድ እንገልጻለን። ለእስራኤል በእግዚአብሔር እንደ ተሾመ መሪ፣

ሙሴ ፔንታኮስታልን የጻፈው እስራኤላውያንን ድል አድርገው በሚይዙት የተሰፋይቱ ምድር ውስጥ በታማኝነት ለእግዚአብሔር አገልግሎት ለማዘጋጀት ነው።

በረቂቁ ውስጥ ያሉትን የተለያዩ ጭብጦች ከመንካት ወይም ከታሪካዊ ፍላጎቶች ወይም የሆኑ ክንውኖችን ከማንሳት ይልቅ በአንድም ሆነ በሌላ መንገድ በፔንታኮስታል ውስጥ ያሉት እያንዳንዱ ጭብጥ እና የታሪክ መዛግብት ይህንን ግብ ለማሳካት የተነደፉ ናቸው።

የሥነ ጽሑፍ ትርጓሜ ሙሴ ፔንታኮስታልን ሲያቀናብር በሁለት ጊዜያት መካከል እንደቆመ ይገነዘባል። በአንድ በኩል፣ ሙሴ “ያ ዓለም” ብለን ስለምንጠራው በጥንት ጊዜ ስለተፈጸሙ ክንውኖች ጽፏል። በዘፍጥረት መጽሐፍ ውስጥ የተፈጸሙት ክንውኖች የተፈጸሙት ከሙሴ ዘመን ቀደም ብሎ ነበር። ዘጸአት እና ዘሌዋውያን የሚያተኩሩት ከግብፅ በተሰደደበት የመጀመሪያው ትውልድ ወቅት በተፈጸሙት ክንውኖች ላይ ነው። ዘኁልቶ እና ዘዳግም ከመጀመሪያው ትውልድ ጀምሮ እስከ ሁለተኛው ትውልድ ዘመን ድረስ ያሉትን ክስተቶች ያጠቃልላል። ሙሴ እያንዳንዱን የፔንታኮስታል መጽሐፍ ሲጽፍ ካለፉት ጊዜያት ጀምሮ እነዚህን የተለያዩ ጊዜያት በአእምሮው ይዞ ነበር።

በሌላ በኩል ግን፣ ሙሴ ቀደምት ተደራሲያኑ በነበሩበት ጊዜም ስለ “ዓለም” ጽፏል። ሙሴ ‘በዚያ ዓለም’ ውስጥ ካለፈው ታሪክ በመነሳት ተደራሲያኑ ‘በዓለም’ ውስጥ እግዚአብሔርን ሲያገለግሉ ምን ማሰብ፣ ማድረግ እና ስሜት ሊኖራቸው እንደሚገባ ለማስተማር ፈልጎ ነበር። ይህንን ግብ ለማሳካት ሙሴ ስለ “ዓለም” የጻፈው ከ“ዓለም” ጋር በሚያገናኘው መንገድ ነው።

ሙሴ ያለፈውን ታሪክ ከመጀመሪያው ተደራሲያኑ ጋር በሦስት አበይት መንገዶች አገናኘው። የአድማጮቹን ወቅታዊ ገጠመኞች ዳራ ወይም አመጣጥ የሚያረጋግጡ ያለፈውን ታሪክ ሰጥቷቸዋል። መከተል የሚገባቸውን እንዲሁም መከተል የማይገባቸውን ሞዴሎችም አቅርቦላቸዋል። እናም ዘገባዎቹን የተደራሲያኑን አለም ጥላ ወይም መደነቅ አድርጎ ቀረፀው።

አንዳንድ ጊዜ፣ ሙሴ እነዚህን ግንኙነቶች በግልጽ ተናግሯል። ለምሳሌ፣ በዘፍጥረት 15:12-16፣ ሙሴ ለታዳሚዎቹ እግዚአብሔር ከግብፅ እንደሚያወጣቸው የገባውን የተስፋ ቃል አመጣጥ ነግሯቸዋል። ይህ ተስፋ በዘመናቸው እየተፈጸመ ነበር። በዘፍጥረት 2:24፣ ሙሴ የአዳምና የሔዋን ጋብቻ በእግዚአብሔር ታማኝ ሕዝቦች መካከል ለትዳር ምሳሌ እንደሆነ ገልጿል። በዘፍጥረት 25:23 ላይ ደግሞ ሙሴ በያዕቆብና በኤሳው መካከል በእናታቸው ማኅፀን ውስጥ የነበረው ገድል በመጀመሪያዎቹ እስራኤላውያን ተደራሲያንና በዘመናቸው በኤዶማውያን መካከል የነበረውን ተጋድሎ ማሳያ እንደሆነ ዘግቧል።

“በዚያ ዓለም” እና “በዓለማቸው” መካከል ያሉ ግልጽ ግንኙነቶች እዚህ እና እዚያ በፔንታኮስታል ውስጥ ይታያሉ። ግን በአብዛኛው እነዚህ ግንኙነቶች በተዘዋዋሪ ነበሩ። ስለዚህ፣ ከሥነ-ጽሑፋዊ የትርጓሜ ዋና ተግባራት አንዱ ሙሴ ያለፈውን “ያ ዓለም” ከመጀመሪያዎቹ ተደራሲያኑ “ዓለም” ጋር እንዴት እንዳገናኘው ማስተዋል ነው።

ለብዙ ሺህ ዓመታት፣ የፔንታኮስታል ትርጓሜ ከሥነ ጽሑፍ ትንተና የበለጠ ጭብጥ እና ታሪካዊ ስልቶችን አፅንዖት ሰጥቷል። ስለዚህ፣ በሙሴ መጽሐፍት ላይ በምናደርገው ትምህርት፣ አብዛኛውን ጊዜያችንን ለሥነ ጽሑፍ ትርጓሜ እናጠፋለን። ሙሴ የእያንዳንዳቸውን መፅሃፍ ይዘት እንዴት እንደቀረፀ እና የተደራሲያኑ ልምድ ዳራ፣ አርአያ እና ጥላ ለማቅረብ እንተነትናለን። ሙሴ ለመጀመሪያዎቹ ተደራሲያኑ አጽንዖት የሰጠውን ነገር፣ የመጽሐፎቹን ይዘት ከሕይወታቸው ጋር እንዴት እንዳገናኘው፣ እና የመጀመሪያዎቹን እስራኤላውያን ተደራሲያን በዘመናቸው ለእግዚአብሔር ታማኝ አገልግሎት እንዴት እንደመራ እንመረምራለን።

ማጠቃለያ

በዚህ የፔንታኮስታል መግቢያ ላይ ለዚህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል የዘመናዊ ተቺ አቀራረቦችን አንዳንድ ትችት ገፅታዎችን መርምረናል። የትችት ተርጓሚዎች ቅድመ-ግምቶች ስለ ፔንታኮስታል ደራሲነት እና ልዩ የትርጉም ዓይነቶች የተወሰኑ አመለካከቶችን እንዳመጡ ተመልክተናል። እንዲሁም የዘመኑን የወንጌላውያን አመለካከቶችን ተመልክተናል እናም የዘመናችን ወንጌላውያን ቅድመ ግምቶች ለደራሲነት እና ለትርጓሜ እንዴት በጣም የተለየ አመለካከት እንዳመጡ አይተናል።

ፔንታኮስታልን ማሰስ ስንቀጥል፣ እነዚህ የመግቢያ ሃሳቦች ብዙ ጊዜ ወደ ፊት ሲሄዱ እናያለን። እና እነርሱ ሲያደርጉ፣ ይህን መሰረታዊ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ለመረዳትም እራሳችንን በተሻለ ሁኔታ እናዘጋጃለን። በመንገዳችን ላይ የሚከተሉትን ዐይነት ጥያቄዎችን እንመለከታለን፡- ሙሴ እያንዳንዱን የፔንታኮስታል መጽሐፍ የጻፈው ለምንድን ነው? የእነዚህ መጻሕፍት የመጀመሪያ ዓላማ ምን ነበር? ፔንታኮስታል ለሙሴ የመጀመሪያ ተደራሲያን ምን አንድምታ ነበረው? ለእነዚህ አይነት ጥያቄዎች መልስ በመስጠት፣ ለሙሴ የመጀመሪያ ትርጉም ተቺ አቅጣጫዎችን እናገኛለን። በሙሴ ዘመን የመጀመሪያዎቹ አምስት የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት እንዴት የእስራኤላውያን የእምነት መመዘኛ ሆነው እንዳገለገሉ ብቻ ሳይሆን፣ ዛሬም ክርስቶስን ስንከተል እነዚህ መጻሕፍት እንዴት የእምነታችን መለኪያ ሆነው እንደሚያገለግሉ እንመለከታለን።

አስተዋጽኦ ያደረጉ ጸሐፊዎች

ዶ/ር ስኮት ሬድ (አስተናጋጅ) በዋሽንግተን ዲሲ የተሃድሶ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ የብሉይ ኪዳን ፕሬዝዳንት እና ተባባሪ ፕሮግራም ናቸው። ከተሃድሶ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ ኤም.ዲ.ቪ. እና ፒኤች.ዲ. ከአሜሪካ የካቶሊክ ዩኒቨርሲቲ አግኝተዋል። በአሜሪካ የካቶሊክ ዩኒቨርሲቲ፣ በማልታ በሚገኘው አውጉስቲን ቴክኖሎጂካል ተቋም፣ በሜዲትራኒያን ባህር ውስጥ በሚገኘው ዓለም አቀፍ የሥልጠና ተቋም አስተምረዋል። ዶ/ር ሬድ ለተለያዩ ጽሑፎችን እንደ Tabletalk (ሊንኒየር ሚኒስትሪ)፣ ዋሽንግተን ፖስት እና ፊሪስት ትንግስ ለሚባሉ ድርጅቶች አበርክተዋል። በተጨማሪም፣ በመጽሐፍ ቅዱሳዊው የዕብራይስጥ ጥቅስ (የመጽሐፍ ቅዱስ ሥነ-ጽሑፍ ማኅበር፣ 2014) እና በሙሉ ልብ፣ መጽሐፍ ቅዱሳዊ እይታ በታላቁ ትእዛዝ እና የግል ሀብት ላይ (ኢንስቲትዩት ለእምነት፣ ሥራ እና ኢኮኖሚክስ፣ 2016) አሳትሟል።

ቄሰ ሚካኤል ጄ. ግሎዶ በአርላንድ፣ ፍሎሪዳ በሚገኘው የተሃድሶ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ተባባሪ ፕሮግራም ናቸው።

ዶ/ር ጎርደን ኤች ጆንስተን በዳላስ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ የብሉይ ኪዳን ጥናት ፕሮግራም ናቸው።

ዶ/ር ክሬግ ኤስ ኪነር በአስበሪ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ የኤፍ.ኤም. እና አዳ ቶምፕሰን የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ሊቀመንበር ናቸው።

ዶ/ር ጆን አስዋልት በአስበሪ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ የብሉይ ኪዳን እንግዳ ፕሮግራም ናቸው።

ዶ/ር ቶም ፒተር በጎርደን-ኮንዌል ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ የብሉይ ኪዳን ተባባሪ ፕሮግራም ናቸው።

ዶ/ር ሪቻርድ ኤል.ፕራት፣ ጁኒየር የሶስተኛው ሚሊኒየም ሚኒስትሪ ፕሬዝዳንት እና በሪፎርድ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ አርላንድ ካምፓስ የብሉይ ኪዳን ረዳት ፕሮግራም ናቸው።

ዶ/ር ብራያን ዲ. ራስል በአርላንድ፣ ኤፍኤል ውስጥ በሚገኘው አስበሪ ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ ውስጥ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ፕሮግራም እና የከተማ አገልግሎት ትምህርት ቤት ዲን ናቸው።

ዶ/ር ዳግላስ ስቱዋርት በጎርደን-ኮንዌል ቴክኖሎጂካል ሴሚናሪ የብሉይ ኪዳን ፕሮግራም ናቸው።

ዶ/ር ዴቪድ ታሊ በቢዮላ ዩኒቨርሲቲ ታልቦት የስነመለኮት ትምህርት ቤት የመጽሐፍ ቅዱስ እና የነገረ መለኮት ጥናቶች ፕሮግራም እና የመጽሐፍ ቅዱስ እና ሥነ-መለኮታዊ ጥናቶች የብሉይ ኪዳን ክፍል ሊቀመንበር ናቸው።

የቃላት ፍቺ

አማካይነት - ጸሐፊ ወይም ጸሐፊ

የቃል ኪዳን መጽሐፍ - በዘጸአት 20:18-23:33 ላይ እግዚአብሔር ለሙሴ በሲና ተራራ የሰጠው የሕግ ስብስብ።

የዚህ ዘመን ትችት - መጽሐፍ ቅዱስን በመጨረሻው መልክ በመተርጎም ላይ የሚያተኩሩ የበለጠ ወቅታዊ ተጽዕኖ ፈጣሪ ሂሳብ አቀራረቦች

ዲዩትሮኖሚስት ("ዲ") - እንደ ምንጭ ትችት፣ ለፔንታኮስት ኃላፊነት ያለው ሦስተኛው ጽሑፋዊ ምንጭ፣ "መ" ተብሎ የሚጠራው እነዚህ ቁሳቁሶች በዋነኝነት በዘዳግም መጽሐፍ ውስጥ ስለሚገኙ ነው።

ኤል ኢሎን - የእግዚአብሔር መጽሐፍ ቅዱስ ስም "ልዑል እግዚአብሔር" ማለት ነው።

ኤል ቫዳይ - መጽሐፍ ቅዱሳዊ የእግዚአብሔር ስም "ሁሉን ችይ አምላክ" ማለት ነው።

ኤል/ኤሎሂም - የዕብራይስጥ ቃል ትርጉሙ "እግዚአብሔር"

ኤሎሂስት ("ኢ") - እንደ ምንጭ ትችት፣ ለፔንታኮስት ኃላፊነት ያለው ሦስተኛው ጽሑፋዊ ምንጭ፣ "ኢ" ተብሎ የሚጠራው ምክንያቱም በእነዚህ ክፍሎች ውስጥ እግዚአብሔር በተለምዶ "ኤሎሂም" ተብሎ ይጠራል

ወንጌላውያን - የተለያዩ ክርስቲያኖችን እና ክርስቲያናዊ እንቅስቃሴዎችን ለመግለጽ የሚያገለግል ቃል፣ ፕሮቴስታንቶችን ከሮማ ካቶሊኮች ለመለየት ብዙ ጊዜ በተሃድሶ አራማጆች ጥቅም ላይ የዋለ አሳብ ነው። በዘመናዊ አጠቃቀሙ ብዙውን ጊዜ የሚያመለክተው የቅዱሳን መጻሕፍትን የማያጠያይቅ ሥልጣን የሚያረጋግጡ ክርስቲያኖችን ነው።

የቅርጽ ትችት - የብሉይ ኪዳን ተቺ አቀራረብ ወደ ፔንታኮስት ዶክትሪን ምንጮች ያደረሰው የቃል ወገኛ ላይ ያተኮረ ነው።

ግራፍ፣ ካርል ሄንሪች - (1815-1869) የጀርመን የብሉይ ኪዳን ምሁር እና የብሉይ ኪዳን ታሪካዊ መጽሐፍት ደራሲ

ሄኖቲዝም - በብዙ አማልክቶች መኖር ማመን ፣ ግን ለአንድ ዋና አምላክ ልዩ መስጠትን መስጠት

ተፈጥሯዊነት - መንፈሳዊ እውነታዎች በምንም መልኩ ቢኖሩ፣ በሚታየው ዓለም ላይ ምንም ሊታወቅ የሚችል ተጽእኖ እንደሌላቸው እና በአካዳሚክ ምርምር ውስጥ ምንም ቦታ እንደሌላቸው ማመን።

ተፈጥሯዊ ታሪካዊነት - ማንኛውንም ርዕሰ ጉዳይ ለመረዳት ከሁሉ የተሻለው መንገድ በተፈጥሮ ምክንያቶች በጊዜ ሂደት እንዴት እንደዳበረ መረዳት ነው ብሎ የሚያምን።

ፓሊዮ-ዕብራይስጥ - በ1000 እና 600 ዓ.ዓ. መካከል ጥቅም ላይ የዋለው የዕብራይስጥ ቋንቋ ነው።

ፔንታኮስት - የመጀመሪያዎቹ አምስት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት

ፖሊታይዝም - በብዙ አማልክቶች ማመን

ቄስ ("ፒ") - እንደ ምንጭ ትችት፣ ለፔንታኮስት ተጠያቂው አራተኛው የስነ-ጽሑፍ ምንጭ፣ "ፒ" ተብሎ የሚጠራው፣ ምክንያቱም እነዚህ ነገሮች የተጻፉት በካህናት ቡድን ነው ተብሎ ስለሚታሰብ ነው።

ፕሮቶ-ዕብራይስጥ - በሙሴ ዘመን ጥቅም ላይ ከዋለት የከነዓናውያን ዘዴዎች ጋር የሚዛመድ ጥንታዊ የዕብራይስጥ ቅርጽ

ማሻሻያ ትችት - ዛሬ ያለንበትን መጽሐፍ ቅዱሳዊ ጽሑፎች ለመቅረጽ መላምታዊ ሰነዶች እንዴት እንደታተሙ ላይ ያተኮረ የመጽሐፍ ቅዱስ ተቺ አቀራረብ

ሲትዝ ኢም ሊብን - የጀርመንኛ ሐረግ ትርጉሙ "የሕይወት አቀማመጥ" ወይም "ባህላዊ አውድ" ማለት ነው።

የምንጭ ትችት - ጽሑፋዊ ትችት ተብሎም ይጠራል፤ የብሉይ ኪዳን ቀደምት ተቺ አቀራረብ የፔንታኮስትን ክፍሎች በመለየት እና በመተርጎም ላይ ያተኮረ ከገለልተኛ የጽሑፍ ምንጮች እንደመጡ ይታመናል።

ያ ዓለም - መጽሐፍ ቅዱሳዊ ደራሲዎች ስለጻፉት ዓለም

የእነርሱ ዓለም - የቅዱሳን መጻሕፍት የመጀመሪያ ተደራሲያን ዓለም

ትውፊት ትችት - ባህላዊ-ታሪካዊ ትችት ተብሎም ይጠራል፤ ጥንታዊ የቃል ወገኛ እና የተፃፉ ጽሑፎች ወደ ውስብስብ ሥነ-መለኮታዊ እና ፖለቲካዊ አመለካከቶች

እንዴት እንደዳበሩ ላይ ያተኮረ የመጽሐፍ ቅዱስ ተቺ አቀራረብ

ዌልሃውስን፣ ጁሊየስ - (1844-1918) ስለ ፔንታኮስ ዘጋቢ መላምት ያዘጋጀው ጀርመናዊ የሃይማኖት ሊቅ

ያህዌ - "እኔ ነኝ" ከሚለው ሐረግ የመጣው የዕብራይስጥ የእግዚአብሔር ስም፣ ብዙ ጊዜ "ኔታ" ተብሎ ይተረጎማል

ያህዌ ኤሎሂም - የዕብራይስጥ ሀረግ (ትርጓሜ) "ኔታ አምላክ" ማለት ነው

ያህዌ ይሬህ - የዕብራይስጥ ሐረግ (ትርጓሜ) "ኔታ ይሰጣል"

ያህዌስት ("ጄ") - እንደ ምንጭ ትችት፣ ለፔንታኮስ ተጠያቂ የሆነው የመጀመሪያው ጽሑፋዊ ምንጭ፣ "ጄ" ተብሎ የሚጠራው፣ ምክንያቱም በዚህ የጽሑፍ ምንጭ በተገለጹት ምንጻቦች ውስጥ ዋነኛው የእግዚአብሔር ስም "ያህዌህ" (በጀርመንኛ "ጄ" የተጻፈ ነው)